МІНІСТЕРСТВО ФІНАНСІВ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ПОДАТКОВИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет податкової справи, обліку та аудиту
Кафедра економічної політики

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: Роль зеленої економіки в сталому розвитку міст

Здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня II курсу, групи ЕМРМ-21-4 спеціальності 051 «Економіка» освітньо-професійної програми «Економіка міста та регіону» _____ Мельник С. М.

Науковий керівник _____ Мацелюх Н. П.
д.е.н., професор

Керівник освітньо-професійної програми _____ Мацелюх Н.П.
д.е.н., професор

Допущено до захисту рішенням кафедри економічної політики
протокол від «24» 01 2023 № 9

В.о. завідувача кафедри _____ Мацелюх Н.П.
д.е.н., професор

Ірпінь 2023

Реєстрація № 5 20.01.2023

(дата) (підпис відповідальної особи)

Результати перевірки до захисту 25.03.2023

(до захисту, на доопрацювання) (дата) (підпис відповідальної особи)

Результат захисту 94 03.03.2023

(оцінка) (дата) (підпис)

Голова комісії: Марчишин О.Г.

(підпис) (ініціали)

Члени комісії:

(підпис) Мацелюх Н.П.

(ініціали)

(підпис) Корж М.А.

(ініціали)

(підпис) Гасюва Х.В.

(ініціали)

ВІДГУК

наукового керівника на випускну кваліфікаційну (дипломну) роботу
здобувача вищої освіти другого (магістерського) рівня
факультету податкової справи, обліку та аудиту, групи ЕМРМ-21-4
Мельника Степана Миколайовича

На тему: «Роль зеленої економіки в сталому розвитку міст».

За матеріалами: впровадження концепції «зеленої» економіки в м. Запоріжжі

Обсяг виконаної роботи: Кваліфікаційна робота виконана відповідно до виданого завдання, включає вступ, три розділи, висновки, додатки. Основний зміст викладено на на 62 сторінках, 12 таблиць та 5 рисунків. Крім того, робота містить 7 додатків, список використаних джерел налічує 31 найменування

Загальна характеристика роботи. У роботі досліджено сутність та правові засади діяльності міст на шляху до запровадження «зеленої економіки»; надати загальну характеристику інструментам застосування та індикаторам розвитку зелених міст та діяльності м.Запоріжжя на шляху до запровадження зелених ініціатив в розвитку та механізмів ї реалізації, що в свою чергу сприятиме економічного розвитку міст із застосуванням «зеленого» курсу , економічному процвітанню та соціальному добробуту міст. Обґрунтовано, що втілення моделі «зеленої» економіки передбачає збільшення ролі держави та державних органів як в економічному, так і в екологічному регулюванні, співпраці держави та бізнесу, створення сприятливих умов для розвитку бізнесу на базі нових екологічних технологій і стандартів та державну підтримку соціально-екологічно відповідальних підприємств, а також сприяння діяльності некомерційних екологічних об'єднань та організацій, створення необхідних умов для розвитку у населення екологічної культури й популяризацію просвітницьких програм та ініціатив ресурсозбереження.

Наукова новизна та практична значимість роботи полягає у узагальненні теоретико-методичних положень і визначенні перспективних напрямків впровадження концепції «зеленої» економіки для забезпечення сталого розвитку міст в Україні.Практична значущість одержаних результатів полягає у можливості впровадження результатів дослідження у діяльності для ефективного впровадження концепції «зеленої» економіки в м. Запоріжжі

Рівень підготовки здобувачки. Кваліфікаційна робота підтверджує достатній рівень підготовки здобувача, зважаючи на те, що набуті навички обґрунтовувати теоретичні знання, аналізувати та робити висновки і пропозиції, що в кінцевому підсумку формує її фахову інтегральну компетентність .

Позитивні сторони та недоліки в роботі. Позитивним у роботі є використання аналітичних та статистичних матеріалів профільних Міністерств України, а також міжнародних організацій : зокрема Міністерства енергетики та захисту довкілля, Міністерства екології та захисту природних ресурсів України, Міністерства інфраструктури України, статистичні та аналітичні матеріали Державної служби статистики України, інших міністерств та відомств України. Використано звіти міжнародних організацій: Організації об'єднаних націй, Світового банку, Інституту глобального зеленого зростання, Міжнародного енергетичного агентства, Міжнародної фінансової корпорації, Організації

економічного співробітництва та розвитку, Всесвітньої ділової ради із питань сталого розвитку, аналітичні звіти експертних та громадських організацій Автору доцільно було б більше уваги приділити політиці впровадження результатів в розвиток місцевих громад.

Відношення дипломниці до виконання роботи та загальна оцінка роботи. В цілому зміст роботи, поставлені завдання і висновки дають можливість стверджувати, що дослідження проведене відповідно затвердженого плану, виконане у визначені терміни, з використанням практичного матеріалу та можливістю його впровадження в окремо взятому місті. Кваліфікаційна робота відповідає всім вимогам, і може бути рекомендована до захисту перед ДЕК. За результатами проведеного дослідження її автор заслуговує присвоєння кваліфікації «магістр».

Керівник кваліфікаційної роботи Мацелюх Н.П.

Висновок кафедри про кваліфікаційну роботу

Кваліфікаційна робота здобувачки вищої освіти Голуб Анні Андріївні після попереднього захисту розглянута на засіданні кафедри економічної політики, протокол від «24» січня 2023р. № 9 та допущена до захисту на екзаменаційній комісії.

Завідувач кафедри економічної політики,
керівник освітньо-професійної програми Мацелюх Н.П.

Бланк оцінювання кваліфікаційної роботи

Об'єкти контролю	Діапазон оцінки в балах	Фактична кількість балів	Примітки	Дата, ПІБ
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КЕРІВНИКОМ ТА РЕЦЕНЗЕНТОМ				
1. Зміст кваліфікаційної роботи (якість теоретичного матеріалу, його зв'язок з практичним, вміння представляти матеріал в логічній послідовності, наявність висновків та пропозицій)	від 0 до 30	30		
2.Дотримання вимог щодо оформлення	від 0 до 10	7		
3.Вчасне виконання роботи на всіх етапах у встановлені кафедрою терміни	від до 5	15		
4.Рецензент	від 0 до 5	5		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	47		
ОЦІНЮВАННЯ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ КОМІСІЄЮ ПО ЗАХИСТУ				
1. Доповідь	від 0 до 10	10		
2. Роздатковий матеріал	від 0 до 5	5		
3. Знання теоретичного та практичного матеріалу, вміння відповідати на запитання	від 0 до 25	25		
4. Апробація	від 0 до 10	7		
РАЗОМ БАЛІВ	від 0 до 50	47		
ЗАГАЛЬНА КІЛЬКІСТЬ БАЛІВ	від 0 до 100	94		

ПЕРЕВЕДЕННЯ ОЦІНКИ ЗА 100-БАЛЬНОЮ ШКАЛОЮ ДО НАЦІОНАЛЬНОЇ ШКАЛИ ТА ШКАЛИ

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЕКТС	Оцінка за національною шкалою	Дата	П.І.П.: голови, членів комісії, секретаря, (підпис)
94	A	5	03.02.23	

Правила переведення оцінок до національної шкали та шкали ЕКТС

Оцінка за 100-бальною шкалою	Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
90-100	A	5 (відмінно)
80-89	B	4 (добре)
70-79	C	
60-69	Д	3 (задовільно)
50-59	E	
35-49	ЄХ	2 (незадовільно)

АНОТАЦІЯ

Роль зеленої економіки в сталому розвитку міст

Мета роботи полягає в визначенні особливостей «зеленої економіки», яка дасть змогу вийти із екологічної кризи, підвищить конкурентоспроможність української економіки та істотно вплине на наявний ринок праці.

Завданнями роботи є розгляд суті зеленої економіки як запоруки сталого розвитку; визначення передумов формування національної політики «зеленого» зростання в Україні; ознайомлення із сучасним станом реалізації політики «зеленого» інвестування в Україні; аналіз стану розвитку «зеленої економіки» у м. Запоріжжя; визначення перспектив розвитку «зеленої економіки» в контексті забезпечення сталого розвитку.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та практичні аспекти розвитку «зеленої економіки» як складової сталого розвитку.

Об'єктом дослідження виступає «зелена економіка» як фактор забезпечення сталого розвитку міст.

Базою дослідження виступає м. Запоріжжя.

За результатами дослідження обґрунтувано теоретико-методичні основи і визначено перспективні напрямки впровадження концепції «зеленої» економіки для забезпечення сталого розвитку міст.

Практична значущість одержаних результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані для ефективного впровадження концепції «зеленої» економіки в м. Запоріжжі, а також окремі висновки можуть використовуватися для розбудови «зеленої» держави загалом.

Дипломна робота містить 62 сторінки, 12 таблиць, 5 рисунків, список використаних джерел з 31 найменування, 7 додатків.

Ключові слова: зелена економіка, сталий розвиток, зелене місто, ресурсоефективність у містах.

Рік виконання дипломної роботи 2022.

Рік захисту роботи 2023.

SUMMARY

The Role of the Green Economy in the Sustainable Development of Cities

The purpose of the work is to determine the features of the «green economy», which will make it possible to get out of the environmental crisis, increase the competitiveness of the Ukrainian economy and significantly affect the existing labor market.

The tasks of the work are to consider the essence of the green economy as a guarantee of sustainable development; determination of prerequisites for the formation of a national policy of «green» growth in Ukraine; familiarization with the current state of implementation of the «green» investment policy in Ukraine; analysis of the state of development of the «green economy» in the city of Zaporizhzhia; determination of prospects for the development of the «green economy» in the context of ensuring sustainable development.

The subject of the study is the theoretical, methodological and practical aspects of the development of the «green economy» as a component of sustainable development.

The object of the study is the «green economy» as a factor in ensuring the sustainable development of cities.

Zaporozhye is **the base of the study.**

Based on the results of the research, the theoretical and methodological foundations were substantiated and promising directions for the implementation of the concept of «green» economy to ensure the sustainable development of cities were determined.

The practical significance of the obtained results lies in the fact that they can be used for the effective implementation of the concept of «green» economy in the city of Zaporizhzhia, as well as individual conclusions can be used for the development of a «green» state in general.

The thesis contains 62 pages, 12 tables, 5 figures, a list of used sources with 31 titles, 7 appendices.

Keywords: green economy, sustainable development, green city, resource efficiency in cities.

The year of completion of the thesis 2022.

Year of protection of work 2023.

ЗМІСТ

Стор.

ВСТУП 5

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» ЯК ФАКТОРУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 8

1.1. Зелена економіка як запорука сталого розвитку 8

1.2. Передумови формування національної політики «зеленого» зростання в Україні 15

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ІНВЕСТУВАННЯ У «ЗЕЛЕНУ ЕКОНОМІКУ» МІСТ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 24

2.1. Сучасний стан реалізації політики «зеленого» інвестування в Україні 24

2.2. Аналіз стану розвитку «зеленої економіки» у м. Запоріжжя 35

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ 49

ВИСНОВКИ 59

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ 62

ДОДАТКИ 67

ВСТУП

Екологічні загрози, пов’язані з глобальною зміною клімату та погіршенням стану довкілля, останніми роками посіли перші позиції серед ризиків світового розвитку.

Сучасні процеси модернізації національної економіки України зіштовхуються з проблемами обмеженості ресурсів і забруднення навколишнього середовища, які в подальшому негативно впливають на фактори виробництва. Одним із напрямків забезпечення сталого розвитку національного господарства є впровадження, так званої, «зеленої» економіки, яка сприяє зниженню ризиків для навколишнього середовища та ресурсозбереженню, а також залученню приватних, державних та міжнародних інвестиції. Саме зелене економіка стимулює зелене зростання, яке згідно з ОЕСР, полягає у виявленні більш екологічно чистих джерел зростання, розвитку нових екологічноорієнтованих галузей, створення робочих місць і технологій. Для цього зростання повинно активізувати інвестиції та інновації, які ляжуть в основу сталого розвитку та приведуть до виникнення нових економічних можливостей. Таким чином інтенсифікація процесів впровадження зеленої економіки вимагає ґрунтовного дослідження особливостей її формування, системоутворюючих факторів і впливу на сталий розвиток держави.

«Зелена» економіка є базисом реалізації концепції сталого розвитку на основі більш ефективного ресурсо- та енергоспоживання, зниження рівнів викидів CO2, зменшення шкідливого впливу на довкілля та розвитку соціально інтегрованого суспільства. Але «озеленення» економіки вимагає «переформатування» поточних і майбутніх інвестицій, додаткових витрат за межами звичайного підходу

Суть та зміст, а також можливий вплив «зеленої» економіки на досягнення стійкого еколого-економічного розвитку досліджували зарубіжні та вітчизняні вчені: Є. Барбієр, А. Камерон, А. Марканді, К. Стюарт, Д. Піарс,

Ю. Бережна, С. Біла, Б. Буркинський, Т. Галушкіна, Т. Горянська, Б. Данилишин, А.Мартинюк, Н. Орлова, О. Чмир та ін.

Метою дослідження є визначення особливостей «зеленої економіки», яка дасть змогу вийти із екологічної кризи, підвищить конкурентоспроможність української економіки та істотно вплине на наявний ринок праці.

Відповідно до поставленої мети визначено в роботі визначені наступні завдання:

- розглянути суть зеленої економіки як запоруки сталого розвитку;

- визначити передумови формування національної політики «зеленого» зростання в Україні;

- ознайомитись із Сучасним станом реалізації політики «зеленого» інвестування в Україні;

- проаналізувати стан розвитку «зеленої економіки» у м. Запоріжжя;

- визначити перспективи розвитку «зеленої економіки» в контексті забезпечення сталого розвитку.

Об'єктом дослідження є «зелена економіка» як фактор забезпечення сталого розвитку міст.

Предметом дослідження є теоретичні, методологічні та практичні аспекти розвитку «зеленої економіки» як складової сталого розвитку.

Джерела дослідження. Теоретичну основу дипломної роботи склали економічні дослідження вітчизняних та зарубіжних вчених. При підготовці випускної роботи було використано аналітичні та статистичні матеріали Міністерства енергетики та захисту довкілля, Міністерства екології та захисту природних ресурсів України, Міністерства інфраструктури України, статистичні та аналітичні матеріали Державної служби статистики України, інших міністерств та відомств України. Використано звіти міжнародних організацій: Організації об’єднаних націй, Світового банку, Інституту глобального зеленого зростання, Міжнародного енергетичного агентства, Міжнародної фінансової корпорації, Організації економічного

співробітництва та розвитку, Всесвітньої ділової ради із питань сталого розвитку, аналітичні звіти експертних та громадських організацій, наукові монографії та статті, матеріали міжнародних конференцій та Інтернет-видань.

Методи дослідження. Основу дослідження становлять загальнотеоретичні та емпіричні методи. Так в процесі висвітлення теоретико-методичних питань розвитку «зеленої економіки» як складової сталого розвитку було задіяно методи історичного та логічного, абстрактного та конкретного, індукції та дедукції, причинно-наслідковий метод наукових досліджень.

Наукова новизна полягає в обґрунтуванні теоретико-методичних основ і визначенні перспективних напрямків впровадження концепціїї «зеленої» економіки для забезпечення сталого розвитку міст.

Практичне значення. Одержані результати можуть бути використані для ефективного впровадження концепції «зеленої» економіки в м. Запоріжжі, а також окремі висновки можуть використовуватися для розбудови «зеленої» держави загалом.

Структура роботи. Випускна (кваліфікаційна) робота складається з вступу, трьох розділів і висновків, викладених на 62 сторінках друкованого тексту. Матеріали роботи містять 5 рисунків і 12 таблиць, 7 додатків. Список використаних джерел складається із 31 найменувань.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» ЯК ФАКТОРУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

1.1. Зелена економіка як запорука сталого розвитку

На початок XXI століття сталий розвиток став міжнародним трендом, універсальною політичною стратегією для національного та міжнародного рівнів. Хоча багато країн прийняли стратегії сталого розвитку, однак сучасні світові тенденції визначають подальшу траєкторію їх удосконалення, оскільки визначальною домінантою є ідея інтегрального підходу до розв'язання економічних, соціальних та екологічних проблем.

Саме на тлі цього наукового фундаменту і виникла теорія «зеленої» економіки. Якщо розглядати хронологію її розвитку з погляду суспільної парадигми, то, перш за все, доречно констатувати, що вона є логічним продовженням теорії сталого розвитку, яку в 1992 році в Ріо-де-Жанейро представники урядів зі 179 країн світу, у тому числі України, визначили як ключову стратегію існування людства на XXI сторіччя. Можна стверджувати, що форум у Ріо в 1992 році задовольнив очікування всього світу. Ряд теоретиків і прихильників сталого розвитку вважають його найперспективнішою ідеологією століття і навіть усього третього тисячоліття, яка, з поглибленням наукової обґрунтованості, витіснить усі наявні світоглядні ідеології як такі, що є фрагментарними та неспроможними забезпечити збалансований розвиток цивілізації.

Сталий розвиток належить до суспільної парадигми, у рамках якої використання ресурсних можливостей спрямоване на задоволення людських потреб, з одночасним забезпеченням сталості природних систем та навколишнього середовища не лише для сучасного, а й для майбутніх поколінь.

Дефініція сталого розвитку включає дві визначальні ідеї:

- задоволення потреб, зокрема першочергових, необхідних для існування найбільших прошарків населення;

- необхідність обмежень, що зумовлено здатністю навколишнього середовища задовольняти сьогоднішні й майбутні потреби.

Ідеться про розвиток у межах господарської (екологічної) ємності природного середовища, що не спричиняє незворотних змін у природному середовищі і не створює загрози для тривалого існування людини.

На початку XXI століття більшість промислово розвинених країн світу зіткнулися з екологічними проблемами, які примусили зробити вибір: або продовжувати виснаження та забруднення природних ресурсів, або обрати шлях, який би як задовольняв сьогоденні потреби, так і враховував потреби майбутніх поколінь. У результаті представники світового співтовариства узгодили впровадження нової концепції «сталого розвитку» – так званої зеленої економіки (табл. 1.1).

Таблиця 1.1

Визначення концепцій суспільного розвитку

Назва	Сутність
Коричнева економіка	Економічне зростання без урахування вимог екологічної безпеки, критеріїв виснаження наявних природних ресурсів та забруднення навколишнього середовища
Сталий розвиток	це такий розвиток, який задовольняє сьогоднішні потреби суспільства, не ставлячи під загрозу можливість майбутніх поколінь задовольняти свої потреби (Комісія ЮНЕП)
«Зелена» економіка	економіка, яка сприяє підвищенню добробуту людей і зміцненню соціальної справедливості при одночасному істотному зниженні ризиків для довкілля та дефіциту екологічних ресурсів (визначення ЮНЕП)

Джерело: [16]

«Зелена» економіка (англ. Green economics) – напрям в економічній науці, який сформувався в останні 2 десятиріччя, у рамках якого визнається, що економіка є залежним компонентом природного середовища, у межах якого вона існує, та водночас є її частиною. Термін «зелена економіка» на сьогодні має різні тлумачення, оскільки я концепція ще перебуває на стадії

розроблення. Але, мабуть, найбільш широке застосування і найбільш авторитетне визначення «зеленої» економіки на сьогоднішній день сформульовано аналітиками UNEP – Програми ООН з навколишнього середовища (United Nations Environment Programme).

Сучасне трактування теоретичних засад «зеленої» економіки розроблено також всесвітнім об'єднанням учених Інституту «зеленої» економіки (Великобританія). Так, на думку директора цього інституту М. Кеннета, «зелена» економіка повертає науку з виключно кількісних вимірів «людини економічної» і розширює межі мейнстріму через використання комплексних і міждисциплінарних методів і інструментів. По суті, при обґрунтуванні економічної політики пропонується використовувати абсолютно нові підходи [30].

Європейське агентство з охорони навколишнього середовища (European Environmental Agency, EEA) дає більш спрощене трактування «зеленій» економіці, визначаючи її як політику та інновації, що дають змогу суспільствам щороку отримувати більше цінності, зберігаючи природні системи, які її підтримують (схема «Структура «зеленої» економіки» [29]).

Рис. 1.1. Структура «зеленої» економіки

Джерело: [8]

Пріоритетом «зеленої» економіки також визначається добробут усіх людей, збереження біорізноманіття на землі і планети Земля в цілому, а не отримання спрощеної кількісної статистики. Викриваються приховані руйнації, які прийнято називати «економічним зростанням», – «ростізм» (Growthism), і визначаються дефініції справжнього зростання з урахуванням використання природних ресурсів і природних екосистем. До основних принципів «зеленої економіки» належать:

- рівність і справедливість у межах одного покоління і між поколіннями;
- відповідність принципам сталого розвитку;
- обережність щодо соціальних наслідків і впливу на навколишнє середовище;
- розуміння високої цінності природного й соціального капіталу, наприклад, за рахунок інтерналізації зовнішніх екологічних витрат, «зеленого» обліку, оцінки витрат за період усього життєвого циклу продукту і поліпшення управління;
- ефективність використання ресурсів, стійке споживання і виробництво;
- необхідність відповідності макроекономічним цілям у спосіб створення «зелених» робочих місць, підвищення рівня конкуренції і зростання в основних галузях.

Означення «зелений» часто неправильно використовують лише щодо економіки навколишнього природного середовища. Насправді головним елементом «зеленої» економіки є Земля як даність, її існування є відправною точкою будь-яких теоретичних побудов і практичних дій. «Зелена» економіка базована на основних положеннях екологічної економіки, але розвиває її і виходить далеко поза її межі, прагнучи одночасного досягнення соціальної та екологічної справедливості як окремих аспектів єдиного цілого. «Зелена» економіка шукає рішення, яке одночасно дозволяє боротися з бідністю, глобальними змінами клімату, зниженням біорізноманіття та знищенням видів у межах забезпечення справедливості. «Зелена» економіка порушує та досліджує питання, яким чином створення дефіциту стало означати створення

вартості в умовах обмежених ресурсів Землі та як теорія зростання призвела до сьогоднішньої економічної мети – збільшення масового споживання.

Імпульсом розвитку «зеленої» економіки стала культурна революція 60-х років XX ст., ідеологічним базисом якої була книга Р. Карсон «Тиха весна» (1962 р.), де вперше висвітлювалися негативні наслідки економічного зростання, зокрема знищення біорізноманіття.

«Зелена» економіка вносить до традиційної економіки чинники екології, справедливості, соціальної та екологічної відповідальності. Розвиток цих ідей відображається в таких споріднених напрямах економічної науки та філософії, як економіка добробуту, економіка природокористування й екологічна економіка, та оновлює такі напрями, як низьковуглецева економіка та ресурсоефективність, зокрема повторне використання, перероблення, протидія забрудненню навколишнього природного середовища, транскордонному забрудненню, боротьба з корупцією. Економічні критерії мають включати цінності фізичного світу і створювати відчуття зв'язку між суспільством і світом природи на основі системи цінностей і моральних принципів.

Незважаючи на глобальність «зеленого» мислення, «зелена» економіка орієнтує на розвиток локального виробництва для місцевих потреб, а також на вторинне використання, скорочення, ремонт, перероблення, а не розширення глобальної експансії корпорацій.

Експертами визначено такі ключові переваги «зеленої економіки» [16]:

1) спрямованість на забезпечення потреб усіх людей у всьому світі, захист біологічних видів, збереження природного середовища, Землі як системи й одного з отримувачів вигод, а не об'єкта забруднення й експлуатації;

2) ґрунтованість на соціальній та екологічній справедливості, толерантності, створенні високої якості життя для сучасних і майбутніх поколінь, поєднанні інтересів літніх людей і молоді;

3) забезпечення дотримання прав біологічних видів на існування і збереження біорізноманіття;

4) націленість на ненасильницьке розв’язання проблем і забезпечення інклюзивності добробуту, зокрема для осіб з обмеженими можливостями;

5) забезпечення рівного доступу до прийняття рішень (управління) і ресурсів, зокрема місцеві жителі повинні мати контроль над власною часткою й використанням ресурсів;

6) забезпечення гендерної рівності в усіх сферах діяльності, навчанні, увага до розширення прав і можливостей жінок, а також національних, сексуальних і релігійних меншин;

7) припинення зростання масового споживання й нераціонального використання ресурсів планети, спрямованість на повернення природного саморегулювання, відновлення кліматичних умов у спосіб запровадження екологічних технологій, зниження викидів вуглецю, зміни критеріїв оцінювання економічної ефективності з математичних абстракцій на визначення реальних наслідків для всіх зацікавлених сторін; орієнтованість на повагу до всіх людей однаково; запобігання бідності за допомогою адаптаційних заходів щодо пом’якшення змін клімату і захисту найбільш вразливих елементів природи та суспільства; забезпечення швидкого скорочення обсягів викиду вуглецю на душу населення в усьому світі до 2 тонн у найближчі 5 років та вихід на нульові викиди в середньотерміновій перспективі;

8) передбачення переходу на відновлювані джерела енергії; створення нової моделі економіки для подолання поточної невизначеності та спаду, якими позначився початок XXI ст.

Загальновідомі постулати теорії зеленої економіки базуються на 3-х аксіомах:

неможливо нескінченно розширювати сферу впливу людської діяльності в обмеженому просторі;

неможливо вимагати задоволення нескінченно збільшуваних потреб в умовах обмеженості ресурсів;

усе на поверхні Землі є взаємопов'язаним.

Наразі ця теорія дуже широко пропагується на міжнародному та європейському рівнях, проте, на жаль, поки що законодавчо не визнана на теренах України. Між тим національна економіка потребує адаптації до умов екологічно безпечної конкуренції на регіональних та глобальних ринках, що означає підвищення ефективності виробництва, пристосування структури національної економіки до глобальної конкуренції, підвищення рівня наукомісткості економіки, сприяння створенню нових видів бізнесу, запровадженню міжнародних екологічних стандартів виробництва.

«Концепція «зеленої» економіки не підміняє собою концепцію сталого розвитку, проте зараз усе більш поширене визнання того, що досягнення стійкості практично повністю залежить від правильної економіки. За останні десятиліття, коли нові багатства створювалися з використанням моделі «коричневої» економіки, світова спільнота не вирішила таких проблем, як соціальна маргіналізація і виснаження ресурсів, і ми, як і раніше, далекі від досягнення Цілей Розвитку Тисячоліття. Стійкість залишається найважливішою довгостроковою метою, але для її досягнення ми повинні зробити нашу економіку «зеленою» [13].

Аналіз переваг у застосуванні зеленої економіки для держави та для суб’єктів господарювання наведено у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Аналіз переваг у застосуванні зеленої економіки для держави та для суб’єктів господарювання

ПЕРЕВАГИ У ЗАСТОСУВАННІ ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ	
ДЛЯ ДЕРЖАВИ	ДЛЯ СУБ’ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ
– зниження залежності економіки від зовнішнього постачання сировини і цінових коливань; – впровадження енерго- та ресурсозбережних технологій;	– зменшення питомих витрат на споживання ресурсів; – модернізація виробництва; – отримання додаткових доходів на основі використання наявних ресурсів (за рахунок утилізації відходів);

Продовження таблиці 1.2

– вихід на нові ринки за рахунок чистих технологій; – залучення прямих іноземних інвестицій; – покращення екологічної ситуації та збереження природних ресурсів; – формування позитивного «зеленого» іміджу	– підвищення якості та конкурентоспроможності продукції; – можливість користуватися державними пільгами; – диверсифікація структури активів і зниження стратегічних ризиків, пов'язаних з традиційним виробництвом

Джерело: [10]

Отже, зростання світової економіки за існуючої моделі виробництва може створити ситуацію, коли збиток від забруднення і руйнування навколишнього природного середовища почне перевищувати одержувані доходи. Подолати цю ситуацію можливо тільки завдяки впровадженню інновацій для відтворення природних ресурсів.

Стимулювання інноваційної активності в цьому напрямку можуть послужити відповідні зміни в податковій, конкурентної і торговельній політиці, фінансові заохочення «зелених» інновацій, контроль за використанням природних багатств. Необхідно досягти ситуації, щоб виробництва, пов'язані із забрудненням навколишнього середовища або перевитратою енергетичних, водних та інших ресурсів, стали невигідними. Тоді компанії, які вкладають значні кошти в «зелені» технології, зможуть отримувати від цього реальні дивіденди завдяки перевазі перед конкурентами в вартості кінцевої продукції. Поза жодного сумніву, перехід світової економіки на модель «зеленого» зростання вимагатиме значних зусиль у розширенні міжнародного співробітництва, а також формування відповідної політики уряду.

1.2. Передумови формування національної політики «зеленого» зростання в Україні

Останніми роками Україна почала робити кроки до сталого (збалансованого) розвитку й «зеленого» (екологічно орієнтованого) зростання:

наприклад, країна сприяє розвитку відновлюваної енергетики, впроваджує заходи з енергоефективності, підтримує дружні до довкілля технології в промисловості та сільському господарстві та розвиває зелене будівництво. Україна, як член ООН, бере участь у глобальному процесі забезпечення сталого розвитку

Необхідність розроблення та впровадження політики «зеленого» зростання в Україні викликана як міжнародними зобов'язаннями, так і внутрішніми соціально-економічними й екологічними реаліями.

Довгострокова стратегія України щодо інтеграції до ЄС означає, зокрема, поступове наближення до відповідних стандартів природоохоронного законодавства та забезпечення дієвості механізмів їх упровадження. Ефективність таких зусиль залежить від темпів екологічних реформ у державі, які відбуваються сьогодні. Але домінує думка, що Україна не в змозі самостійно забезпечити багатомільярдні витрати для гармонізації свого екологічного законодавства з вимогами ЄС.

Основним завданням екологічного управління в просторовому контексті є створення правових, соціально-економічних та політичних передумов для сталого розвитку й життєдіяльності суспільства в умовах складної екологічної ситуації.

За роки незалежності в Україні було загалом сформовано засади державної політики щодо просування моделі «зеленої» економіки, визначено довгострокову стратегію розв'язання соціально-економічних та екологічних проблем. Проте на сьогодні цілісний закон прямої дії відсутній. Між тим розв'язання проблем забезпечення «зеленого» зростання має стати пріоритетним напрямом і обов'язковим складником національної політики у здійсненні соціально-економічних реформ, формуванні умов сталого розвитку країни.

Аналіз екологічної політики України щодо створення екологічних передумов «зеленого» курсу розвитку держави є складним завданням, адже потребує врахування багатьох факторів та проведення одночасного аналізу

нормативно-правових та інституціональних засад втілення екологічної політики, з одного боку, і зрушень і змін у використанні й відновленні природних ресурсів, антропогенному навантаженні, що відбулися за напрямами господарської діяльності та основними складниками навколишнього середовища (атмосферного повітря, ґрунтів, водного середовища, біо- та ландшафтного різноманіття, лісів), – з іншого. До прийняття Стратегії державної екологічної політики до 2020 р. (грудень 2010 р.) головним документом, що визначав екологічну політику і стратегію держави, були «Основні напрями державної політики в галузі охорони навколишнього природного середовища, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки», затверджені Постановою Верховної Ради України 5 березня 1998 року.

Можна констатувати, що нормативно-законодавча площина розвитку «зеленої» економіки досі залишається розпливчастою та розпорошеною за різними сегментами екологічного управління, тоді як уже є нагальною необхідність виокремити ці питання в самостійний формат, у тому числі щодо державного екологічного моніторингу, який залишається в основному поресурсним і локальним, не набуваючи комплексного характеру. Завдання щодо вдосконалення й розвитку державного екологічного моніторингу, які було визначено в Основних напрямах державної екологічної політики, не виконані. Система екологічної паспортизації підприємств, місць видалення відходів також практично не функціонує в тому обсязі, який визначено чинним законодавством і політикою європейської інтеграції.

За оцінками Світового банку, українська економіка, яка значною мірою орієнтована на експорт продукції з низькою доданою вартістю, є недостатньо ефективною, і тому за обсягом валового національного доходу на душу населення країна входить до групи країн з доходом нижче середнього рівня (становив 7810 дол. США за ПКС у 2015 р.) [5].

Хоча за роки незалежності економіка України і зазнала величезних змін, проте й досі залишається нерозвиненою структурно й технологічно. У ній

продовжують домінувати галузі, що виробляють продукцію з низьким рівнем доданої вартості. Низькі темпи зростання української економіки, деградація довкілля, необхідність підвищення міжнародного іміджу, а також виконання міжнародних угод, потребують зміни панівної парадигми розвитку країни на користь моделі «зеленого» зростання не лише на національному, а й регіональному рівнях.

Незважаючи на те, що подібні процеси реформування проявлялися в багатьох країнах, економіці України властива певна специфіка, яка зумовлюється територіальними, історичними, демографічними й іншими факторами, а також глобальністю змін, що відбуваються. Низькі темпи ринкових перетворень і незадовільний стан розв'язання соціально-економічних проблем свідчать про відсутність зваженої державної політики, що негативно впливає на економічний розвиток регіонів, призводить до поглиблення диспропорцій у територіальній структурі національної економіки й у соціальній її сфері. Усе це значною мірою є наслідком структурної кризи в Україні, що виявлена в надмірній централізації державної влади, відсутності належної матеріальної та фінансової основи й державної підтримки регіонального розвитку, недосконалості розмежування повноважень між різними гілками влади на основі принципу субсидіарності. Окрім того, ще не створено ефективної нормативно-правової бази для забезпечення плідної співпраці та взаємодії центру й регіонів.

Особливо чітко ці тенденції визначаються щодо активізації політики «зеленої» економіки, яка на сьогодні набуває домінантної ролі в стратегії трансформаційних зрушень та економічного зростання в Україні.

Можна стверджувати, що в Україні необхідність розроблення та впровадження політики «зеленого» зростання була викликана потребою екологізації економіки країни. При цьому, як і в інших країнах Східного партнерства ЄС (СП), екологізація економіки в Україні відбувається в умовах структурної перебудови суспільного розвитку.

Це означає, що розвиток ринкових відносин має орієнтуватися на постійне підтримання балансу між техногенним навантаженням на довкілля і здатністю середовища до самовідновлення, а держава повинна створити умови для реалізації таких стратегій.

З метою розбудови і процвітання держави Україна може забезпечити «зелене» зростання виключно шляхом ефективного використання всіх видів ресурсів, структурно-технологічної реструктуризації виробництва, використання творчого потенціалу всіх членів суспільства.

Водночас можна констатувати, що Україна політично приєдналася до основних міжнародних конвенцій та декларацій: на законодавчому рівні затверджено національні і загальнодержавні програми, серед яких Основні засади (стратегія) державної екологічної політики до 2020 року, Національний план дій з охорони навколишнього природного середовища України на період 2011-2015 роки тощо.

Проте на сьогодні можна визнати, що економіка України неконкурентоспроможна внаслідок високої енергоємності та ресурсовитратності, тому необхідна її екологізація – перехід на відновлювальні джерела енергії, упровадження «зелених» технологій і раціональний підхід до використання ресурсів. Проте економіка все ще продовжує орієнтуватися на мінливу зовнішню кон’юнктуру та сировинний експорт, імпортує енергетичні ресурси, не дбаючи про розвиток сучасних національних виробництв, еколого орієнтованої інфраструктури та припинення деградації довкілля на всій території країни.

Незадіяним повною мірою джерелом екологічного фінансування та коштів на потреби охорони навколишнього природного середовища є міжнародна технічна допомога та впровадження так званих гнучких механізмів Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату. З підписанням Паризької Угоди зобов’язання України в цьому форматі значно посилюються.

Крім того, екологізація промисловості – це один з найбільш складних напрямків для економіки країн, що розвиваються, оскільки потребує значних інвестицій, які пов'язані з масштабним моральним і фізичним зношенням устаткування на підприємствах.

За оцінками фахівців [9], в умовах дії Угоди «Україна-ЄС» існує щонайменше п’ять причин, за якими українська економіка повинна змінити свою модель зростання в бік зелених видів діяльності.

Перша. Загострення конкурентної боротьби за ринки та обмежені ресурси в умовах посткризового відновлення світової економіки вимагає від підприємств безперервного пошуку джерел подальшого оновлення, удосконалення продукції й технологічних процесів, зростання продуктивності, використання енергетичних та інших матеріальних ресурсів.

Друга. Екологічна ефективність української економіки є низькою: Україна є чистим імпортером первинних джерел енергії та одним з найбільших у Європі забруднювачів атмосферного повітря. Виваженість політики, спрямованої на імпортозаміщення, пов'язана з необхідністю формування рівня конкуренції, що забезпечує зниження цін і підвищення якості продукції вітчизняного товаровиробника, а також «зелену дорогу» сучасним, включаючи «зелені технології», «зелену продукцію», особливо в тих сферах, де спостерігається системне відставання порівняно із закордонними аналогами.

Третя. Інтеграція України до Європейського Союзу передбачає відповідно до Європейської політики сусідства здійснення широкого кола заходів з гармонізації українських стандартів та законодавства до європейських норм і стандартів. Незважаючи на досить довгий багаторічний процес інтеграції, Україна продовжує відставати з прийняттям міжнародних стандартів у сфері енергетики та екологічного управління, що створює зайві бар’єри для українських експортерів, залучення інвестицій та їх ефективного використання.

Прийняття стратегії «зеленого» зростання спонукатиме до прискореного створення умов для ведення бізнесу за міжнародними стандартами та виконання міжнародних зобов'язань [9].

України у сфері європейської та міжнародної інтеграції. Успіхи модернізації в секторальному контексті в Україні сьогодні значною мірою залежать від формування інституційної бази, основою якої повинні стати такі потужні мотиваційні сили як розвиток інвестиційної діяльності і, насамперед, за рахунок підвищення привабливості виробництва й мотивації вітчизняного виробника, у тому числі крізь призму еколого-економічних критеріїв.

Четверта. З метою посилення активізації розвитку «зеленої» економіки виникає необхідність трансформації низки податкових пільг та перегляду інституту субсидування, який є бар'єром для поширення моделі «зеленого» зростання в секторальному вимірі.

П'ята. Сучасна економіка України неконкурентоспроможна в результаті енергоємності та ресурсовитратності, тому необхідна її екологізація – перехід на поновлювані джерела енергії, упровадження «зелених» технологій. Це особливо актуально, ураховуючи, що викопні види палива, які найбільшою мірою відповідають за забруднення повітря, залишаються основним джерелом енергії в Україні й займають більш ніж 80% у загальному обсязі споживання первинних енергоносіїв [9].

При цьому першочерговим кроком на шляху «зелених» реформ є розбудова інституційної спроможності та декларація доктринальних положень й амбітних намірів України у форматі забезпечення Глобального Зеленого Нового Курсу.

Упровадження відповідних дій повинно сформувати сталу економічну систему, орієнтовану на забезпечення «зеленого» розвитку економіки країни та її регіонів. При цьому інвестування в охорону довкілля має стати важливим елементом багатьох пакетів заходів зі стимулювання ресурсозбереження та низьковуглецевого зростання. Країни світу використовують різні інструменти «зеленої» економіки у своїй національній політиці та стратегіях розвитку.

Об’єктивно економіка України на сьогодні є неконкурентоспроможною, водночас директиви і вимоги Європейського Союзу в умовах чинної Угоди «Україна-ЄС» змушують упроваджувати зміни в економіці та в системі державної політики. Передусім мова йде про її стабілізацію та сталий розвиток. Тому необхідною запорукою стає активізація процесів екологізації за рахунок переходу на ресурсоощадні технології та відновлювальні джерела енергії. Успіх України в майбутньому багато в чому визначатиметься темпами здійснення не лише політичної, а й економічної модернізації суспільства загалом, ураховуючи, що питома вага інноваційної продукції в нашій країні не перевищує 1% (цей показник для Фінляндії становить більш ніж 30%, Італії, Португалії, Іспанії – 10-20%) від загального обсягу.

Перехід України до «зеленого» порядку денного стає дедалі популярнішою темою у політичному середовищі країни. «Зелений» порядок денний для України на період до 2030 р. було презентовано для обговорення народними депутатами України, членами міжфракційного об’єднання «Зелена енергія змін» 19 березня 2019р. [7]. Серед заявлених меседжів: Україна має керуватися сталими та «зеленими» принципами, розвиватися відповідно до принципів циркулярної економіки (що передбачає ефективне використання ресурсів, зниження споживання ресурсів на одиницю виробленої продукції та об’ємів утворення відходів під час її споживання). Важливими залишаються подальший розвиток відновлюваної енергетики, забезпечення максимального рівня енергоефективності та енергозбереження (передбачає перехід на низьковуглецевий та ресурсоефективний розвиток), становлення «зелених» міст, вжиття негайних колективних дій для боротьби зі зміною клімату тощо

Отже, запровадження концепції «зеленої» економіки є важливою складовою процесу руху національної економіки та країни в цілому у напрямі сталого розвитку, досягнення чого потребує послідовної відмови від надмірної експлуатації природних та енергетичних ресурсів та пошуку більш прогресивних та інноваційних бізнес-моделей. Відтак завдання, що стоїть перед Україною, – перехід національної економіки до «зеленої» моделі

розвитку на засадах сталого виробництва та споживання, ефективного використання ресурсів, а також сприяння діяльності бізнесу у спосіб ресурсо- та енергоефективного, екологічно безпечного виробництва.

РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ СТАНУ ІНВЕСТУВАННЯ У «ЗЕЛЕНУ ЕКОНОМІКУ» МІСТ З МЕТОЮ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

2.1. Сучасний стан реалізації політики «зеленого» інвестування в Україні

Реалізація екологічно чистих проектів потребує чималих інвестицій, але брак внутрішніх фінансових ресурсів країни (та приватних компаній, готових здійснювати екологізацію виробничих процесів та розвивати відновлювану енергетику), часто недосконала та нерозвинута банківська система більшості країн з перехідною економікою та тих, що розвиваються, не дають можливості втілити ці проекти у життя. Зміна траєкторії країн у напрямі сталого розвитку привертає дедалі більшу увагу урядів до необхідності мобілізації «зелених» інвестицій у низьковуглецеву інфраструктуру, виробництва «чистої» енергії та процеси промислового виробництва з метою підвищення їх екологічної ефективності.

«Зелені» інвестиції є тією сполучною ланкою, яка дозволяє здійснити поступальний перехід до «зеленої» економіки, а розширення обсягів «зеленого» інвестування може сприяти зростанню потенціалу «зелених» галузей та запровадженню чистих технологій, а також забезпечити створення нових робочих місць у межах усієї економіки. «Зелене» інвестування є значимим сегментом інвестиційного ринку, який з кожним роком поширюється на дедалі більшу кількість країн, а такі фінансові інструменти як «зелені» кредити та облігації, «зелені» кредитні лінії (є основним джерелом довгострокового фінансування, особливо у сфері енерго- та ресурсоефективності), гранти та структуровані фонди «зелених» інвестицій демонструють поступальний розвиток.

Разом з тим, сьогодні немає універсальних інструментів фінансування, єдиних для «зелених» проектів. Використання кожного окремого інструменту

залежить від різних факторів: мети та стадії розробки проекту, сектору реалізації, масштабу проекту. Не останню роль у цьому процесі відіграє держава, яка створюючи відповідні політичні, правові та регуляторні умови може забезпечити належне функціонування ринку капіталу. А задіяння різноманітних інструментів і механізмів підтримки «зелених» інвестицій, що формують «зелений» інвестиційний клімат, стимулюватиме учасників ринку до виконання та фінансування «зелених» проектів [8].

Одним з найважливіших принципів «зеленого» інвестування є принцип стратегічної орієнтації політики, згідно з яким дії всіх суб'єктів (держави, приватних ринкових суб'єктів – фінансових і нефінансових, недержавних некомерційних організацій, домогосподарств) мають спрямовуватися на досягнення довгострокових цілей розвитку.

Внаслідок високого рівня невизначеності умов щодо інвестування у довгострокові проекти, а також значної обумовленості майбутніх доходів від таких інвестицій рівнем розвитку інститутів економічного регулювання, державі належить ключова роль у процесі формування нових фінансових механізмів, інструментів і окремих сегментів ринку капіталу в процесі «зеленого» інвестування. Коли йдеться про інвестиції, спрямовані на досягнення стратегічно важливих для країни цілей, держава не може дозволити собі бути «спостерігачем» на ринку капіталів. Вона має значно впливати на процес створення національної системи залучення та розподілу інвестиційного капіталу. Такий вплив має бути пов'язаний у т.ч. з розробкою комплексу чітких і закономірних заходів регуляторної політики просування «зелених» інвестицій через різні фінансові інструменти. Регулятивні заходи мають не лише стимулювати загальний приріст «зеленого» капіталу (в т.ч. за рахунок його імпорту), але й забезпечити максимально вигідну, з позиції національних економічних інтересів, їх міжгалузеву та міжсекторальну локацію.

Політика «зеленого» інвестування має формуватися одночасно в наступних рамках [25]:

- Встановлення стратегічних цілей та узгодженість політик. Формування чіткого та довгострокового бачення та цілей стосовно розвитку низьковуглецевої інфраструктури, узгодження різних політик, багаторівневе управління (на рівні окремих індивідів, домогосподарств, міст, регіонів і країни) за можливості залучення зацікавлених сторін;

- Формування привабливої інвестиційної політики, яка б заохочувала інвестиції у сектори «зеленої» економіки. Створення відкритих і конкурентних ринків; запровадження регуляторної політики, яка б стимулювала інвестиції у «зелені» проекти;

- Фінансова політика та інструменти. Підтримка довгострокових інвестицій, запровадження інноваційних фінансових механізмів розподілу ризиків, такі як «зелені» облігації або пряма підтримка інвестицій у «зелені» проекти;

- Використання ресурсів та розбудова спроможності «зеленої» економіки. Розвиток ринків нових технології, фінансування НДДКР, розбудова людського та інституційного потенціалу для підтримки інновацій, оцінка кліматичних ризиків та вразливості ними секторів економіки;

- Сприяння розвитку «зеленого» бізнесу та подальше формування екологічно відповідальної поведінки споживачів. Перехід підприємств на екологічно відповідальне виробництво (обов'язковість проведення корпоративної звітності щодо впливу виробництва на довкілля), розширення інформування та заохочення споживачів до споживання екологічних товарів та використання екологічних послуг.

Останніми роками в Україні виникли та набули певного поширення окремі елементи механізму «зеленого» інвестування. Причому сталося це головним чином не в результаті послідовної, стратегічно орієнтованої політики, а як наслідок пошуку відповідей на гострі поточні проблеми економічного розвитку та під впливом низки прийнятих міжнародних зобов'язань.

Зокрема, слід вказати на певні позитивні зрушення за таким фінансовим інструментом, як «зелені» облігації. Під впливом високого рівня зацікавленості і українських, і іноземних інвесторів до інвестування у «зелені» облігації, сьогодні досить жваво і серед парламентарів, і експертів дискутується питання створення ринку «зелених» облігацій в Україні.

Однак країні все ще не вдалося досягти показників виробництва електроенергії з ВДЕ відповідно до державних стратегічних документів. Водночас, 25 квітня 2019р. прийнято Закон «Про внесення змін до деяких законів України щодо забезпечення конкурентних умов виробництва електричної енергії з альтернативних джерел енергії», яким покликано здійснити перехід від моделі «зелених» тарифів до моделі стимулювання чистої енергії через аукціони. Така модель загалом сприймається експертами доволі позитивно, хоча й існують певні застереження (стосовно розподілу річних квот підтримки та складність входу іноземних інвесторів на ринок ВДЕ). Разом з тим, невирішеним питанням є дефіцит маневрених та акумулюючих потужностей [1].

Мірою розвитку соціально відповідального та екологічного інвестування дедалі більшого поширення в інвестиційних стратегіях учасників інвестиційного процесу отримують ініціативи, що проголошують своєю метою перехід до обліку соціальних, екологічних, етичних та управлінських факторів. Однією з таких ініціатив стали Принципи відповідального інвестування (Principles Responsible Investment, PRI), запроваджені у квітні 2006р. за підтримки ООН. Принципи є комплексом добровільних правил відповідального інвестування, розроблених і прийнятих інституційними інвесторами з метою мінімізації ризиків довгострокового інвестування завдяки включенню ESG-факторів в інвестиційні стратегії. На цей час PRI об’єднують понад 2 370 підписантів Принципів14. Зростаюча кількість інституційних інвесторів дедалі частіше запроваджують критерії ESG у свої інвестиційні стратегії, про що свідчать масштаби активів сталого інвестування на п’яти основних ринках (таблиця 2.1).

Таблиця 2.1

Глобальний розподіл активів сталого інвестування, $ трлн.

Регіон	2018 рік	2020 рік
Європа	14,075	16,110
США	11,995	15,267
Японія	2,180	3,886
Канада	1,699	2,312
Австралія та Нова Зеландія	0,734	0,952
Загалом	30,683	38,527

Джерело: складено автором з урахуванням [8]

Так, станом на початок 2020 р. (останні доступні дані), активи сталого інвестування (у глобальних масштабах) становили $16,11 трлн., що на 34% більше, порівняно з 2018р.

Найбільша частка – майже половина глобальних активів сталого інвестування – припадає на Європу (рис. 2.1).

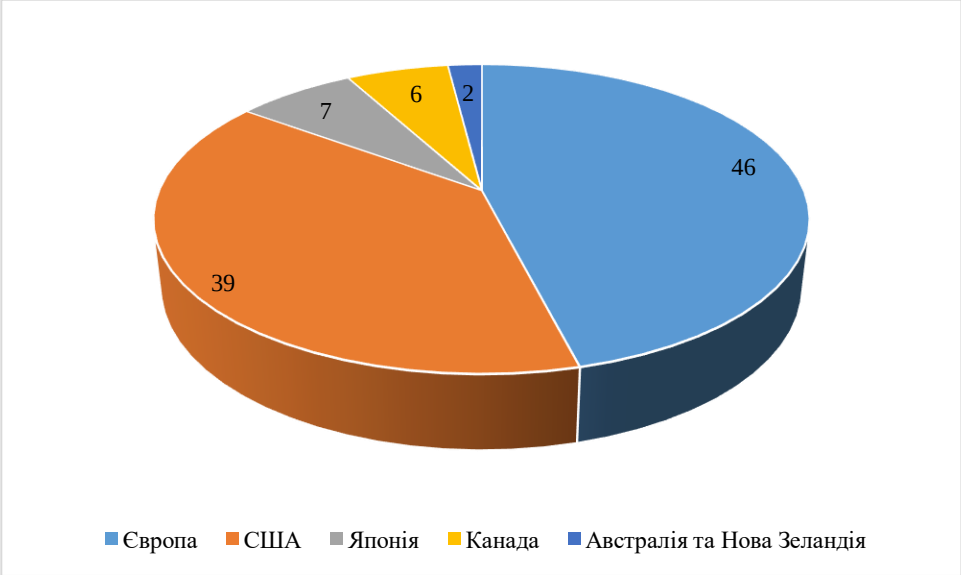

Рис. 2.1. Глобальний розподіл активів сталого інвестування у 2020 р. за регіонами, %

Джерело: складено автором з *урахуванням [8]*

Однак, пропри зростання активів у грошовому еквіваленті, порівняно з 2018р., їх частка у сукупному обсязі дещо скоротилася – з 53% до 46%. Тим

часом Японія продемонструвала вражаюче зростання у загальному обсягу сталих інвестиційних активів у понад 4 рази за аналізований період.

Серед підходів, якими керувалися інвестори під час здійснення «зеленого» інвестування у глобальних масштабах, продовжує лідирувати підхід «негативний скринінг» з активами у $19,8 трлн. На другому місці – підхід «інтеграція ESG-факторів», який за останні два роки збільшив свою частку на 69% – до $17,5 трлн. (рис. 2.2).

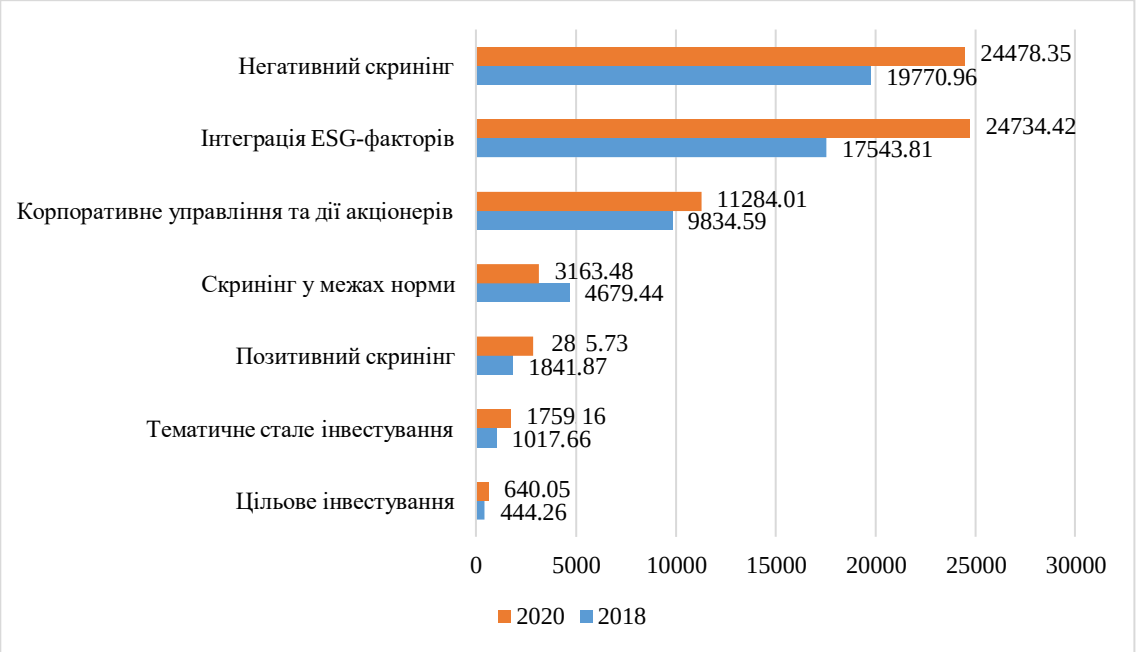

Рис. 2.2. Інвестування за окремими «зеленими» інвестиційними підходами, $ млрд.

Джерело: складено автором з урахуванням [8]

«Негативний скринінг» – підхід, який найбільше застосовується у країнах Європи, тоді як «інтеграція ESG-факторів» – у США, Канаді, Австралії та Новій Зеландії. Тим часом «корпоративна взаємодія та акціонерні дії» є основним підходом до «зеленого» інвестування в Японії. Хоча загальні активи за підходом «тематичне стале інвестування» є доволі незначними, порівняно з іншими, вони засвідчили вражаюче зростання – у майже 4 рази – за останні два роки. Серед інших підходів «скринінг у межах норм» хоча й залишається більш ніж удвічі більшим за загальний розмір підходів «цільове інвестування»,

«тематичне стале інвестування» та «позитивний скринінг» разом узятих, проте був єдиним підходом, за яким зафіксоване, порівняно з 2018р., скорочення на 24% – до $4,7 трлн.

Тенденції сталого інвестування спонукають до висновку, що з кожним роком ми стаємо свідками розширення та впровадження системи, яка впливає на поведінку міжнародних інвесторів, мотивуючи їх брати до уваги принципи та стандарти екологічної та соціальної відповідальності під час здійснення інвестиційної діяльності.

В Україні існує безліч можливостей для розширення інвестиційного портфелю за рахунок «зеленої» економіки. Пріоритетними напрямками «зеленого» інвестування можна вважати: розвиток відновлювальних джерел енергії (сонячна енергія, вітрова енергія, біоенергетика); економія і збереження водних ресурсів за рахунок сучасних очисних споруд; контроль забруднення (скорочення викидів парникових газів); зелений транспорт; скорочення відходів; органіка і рекультивація земель; аквакультура; впровадження інноваційних технологічних процесів і виробництво нових видів продукції. Але особливості «зеленого» інвестування і недостатнє стимулювання з боку держави стримують інвесторів вкладати в цей сектор грошові кошти (виключенням є найбільш привабливі для інвесторів відновлювальні джерела енергії).

Офіційні дані свідчать про мінімальне інвестування коштів в охорону навколишнього середовища з боку держави (таблиця 2.2).

Таблиця 2.2

Динаміка капітальних інвестицій в охорону навколишнього середовища в Україні, тис. грн.

Напрями інвестування	2018	2019	2020	Відхилення 2020-2018
На охорону атмосферного повітря і проблеми зміни клімату	3505920,6	4276767,6	5595319,4	2089399
На очищення зворотних вод	1692640,7	1753869,1	1578201,4	-114439,3
На поводження з відходами	1182045,8	5754260,9	2899793,4	1717748
На захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод	1444291,6	1721924,9	2554224,5	1109933

Продовження таблиці 2.2

На інші заходи	2249380,6	2748849,3	612111,1	-1637270
Всього	10074279	16255672	13239650	3165370,5

Джерело: [18]

Аналіз таблиці 2.2 свідчить про несуттєве зростання капітальних інвестицій в охорону навколишнього природного середовища України на 31,1% за період 2018 – 2020 роки. У 2018 році ця сума склала 10074,3 млн. грн., у 2020 р. – 13239,65 млн. грн. Зростання загального обсягу капітальних інвестицій відбулось завдяки таким змінам: збільшення обсягу інвестицій в охорону атмосферного повітря на 59,9%, росту інвестицій на поводження з відходами відповідно на 145%, захист і реабілітацію грунту, підземних і поверхневих вод – на 76%. Негативним явищем є зменшення обсягу інвестицій в очищення зворотних вод на 6,8% та на інші заходи – 72,8%.

У регіональному розрізі лідерами за показником капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища є Донецька, Дніпропетровська, Запорізька, Київська та Харківська області (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

Витрати на охорону навколишнього природного середовища по регіонах у 2020 році, тис. грн.

	Усього	У тому числі		
		капітальні інвестиції		поточні витрати
		усього	з них на капітальний ремонт	
Україна	**41332201,7**	**13239649,8**	**1691248,1**	**28092551,9**
Вінницька	400793,9	182052,9	2864,5	218741,0
Волинська	328115,3	32643,1	6539,1	295472,2
Дніпропетровська	14245958,9	5103870,8	306904,8	9142088,1
Донецька	5581495,7	3099240,9	433480,1	2482254,8
Житомирська	216262,6	11871,3	3978,8	204391,3
Закарпатська	283958,6	24765,6	2984,8	259193,0
Запорізька	3317777,0	902925,0	194783,0	2414852,0
Івано-Франківська	854291,1	267585,4	155883,7	586705,7
Київська	1408231,4	285410,3	7648,6	1122821,1
Кіровоградська	254414,1	48486,4	803,1	205927,7

Продовження таблиці 2.3

Луганська	512719,4	43472,6	1420,2	469246,8
Львівська	771487,4	165137,4	53524,5	606350,0
Миколаївська	977772,1	331435,8	0,0	646336,3
Одеська	923031,5	124768,3	110697,2	798263,2
Полтавська	1460922,2	364417,7	176723,7	1096504,5
Рівненська	569711,8	51226,9	21908,6	518484,9
Сумська	713904,7	85935,6	16562,1	627969,1
Тернопільська	72604,4	36200,6	2239,9	36403,8
Харківська	2041843,1	706836,6	11037,3	1335006,5
Херсонська	192799,2	11035,3	172,3	181763,9
Хмельницька	380269,3	60990,4	9859,8	319278,9
Черкаська	303974,6	42892,4	4712,5	261082,2
Чернівецька	242608,9	79942,4	67582,2	162666,5
Чернігівська	440794,4	49454,9	1597,5	391339,5
м. Київ	4836460,1	1127051,2	97339,8	3709408,9

Джерело: [18]

Регіони лідери інвестують в охорону навколишнього природного середовище лише близько 0,5—1,5 % від валового регіонального продукту, тоді як інші регіони інвестують менше 0,5%. Це демонструє відсутність пріоритетності у зелених інвестиціях, які коригують диспропорції соціоекологоекономічної системи регіону.

Планово-регулюючі заходи зеленого інвестування у регіонах мають спиратись не тільки на аналіз потенціалу сталого розвитку (який представлено показником справжніх заощаджень), але й на його фактичний рівень, який може бути представлений індикаторами глобальних цілей сталого розвитку [26]. Так станом на 2021 р. Україна посідає 36 місце з 165 країн світу за Індексом цілей сталого розвитку [31] і демонструє тенденцію до підвищення показника. При цьому високу ймовірність досягнення мають цілі 1 (подолання бідності), 3 (міцне здоров'я і благополуччя), 4 (якісна освіта), 5 (гендерна рівність). Позитивну динаміку, яка потребує певного прискорення демонструють цілі 2 (подолання голоду, розвиток сільського господарства), 6 (чиста вода та належні санітарні умови), 8 (гідна праця та економічне зростання), 16 (мир, справедливість та сильні інститути). Слабку позитивну динаміку, яка потребує активного втручання держави демонструють цілі 7

(доступна та чиста енергія), 11 (сталий розвиток міст і громад), 12 (відповідальне споживання та виробництво), 17 (партнерство заради сталого розвитку). Від'ємну динаміку та низьку ймовірність досягнення демонструють цілі 9 (промисловість, інновації та інфраструктура), 10 (скорочення нерівності), 13 (пом'якшення наслідків зміни клімату), 14 (збереження морських ресурсів), 15 (захист та відновлення екосистем суші). Саме останні цілі мають стати пріоритетами розвитку національної стратегії сталого розвитку на загальнодержавному та регіональному рівнях.

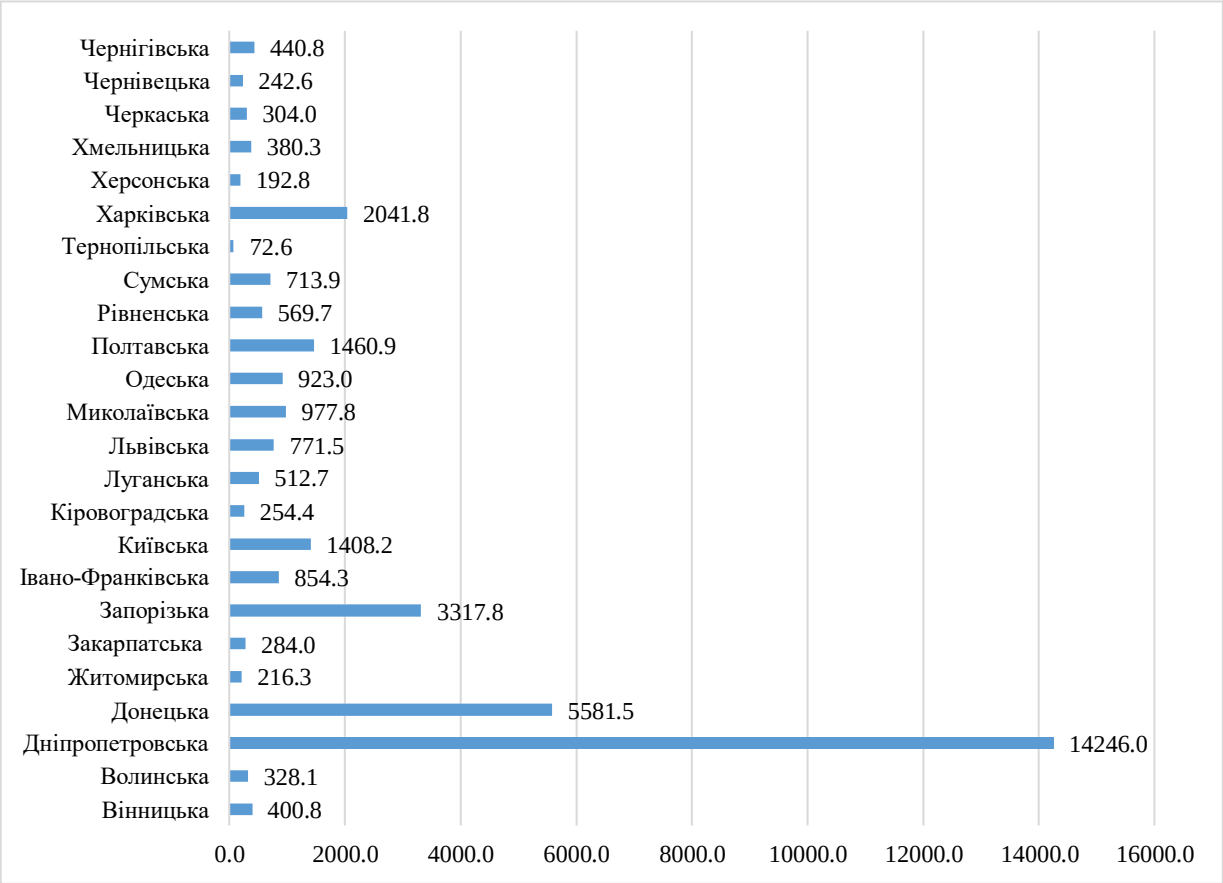

Рис. 2.3. Динаміка обсягу капітальних інвестицій на охорону навколишнього природного середовища регіонів України, млн. грн, 2020 рік

Джерело: побудовано автором за матеріалами [18]

Найбільшу участь у «зеленому» інвестуванні беруть приватні інвестиції українського бізнесу та іноземні прямі інвестиції. Для залучення іноземних «зелених» інвестицій країни світу впроваджують стимулюючі інструменти,

наприклад, «знижені ставки податку на прибуток, податкові канікули (застосування нульової ставки податку на прибуток компанії, яка, наприклад, працює у сфері відновлюваної енергетики), податкові пільги та прискорена амортизація, звільнення від мита на імпортне обладнання тощо»

Найбільшу інвестиційну привабливість мають «зелені» проекти, які пов'язані із відновлювальними джерелами енергії, завдяки державним заходам стимулювання використання альтернативних джерел енергії (енергії вітру, сонця, біомаси, малі гідроелектростанції). За 2018 рік в українську відновлювальну енергетику було інвестовано 2,4 млрд. доларів США, що в 15 разів перевищує аналогічний показник 2017 року. У світі цей показник протягом п'яти останніх років перевищує 300 млрд. доларів США і за 2018 рік дорівнював 332,1 млрд. доларів США, що на 8% менше ніж у 2017 році [4].

Незважаючи на зменшення інвестування зеленої енергетики у світі за прогнозами експертів роль приватних інвестицій у проекти відновлювальної енергетики в Україні буде зростати, про що свідчать їх пронози, наведені в таблиці 2.4.

Таблиця 2.4

Прогнозні обсяги і структура капіталовкладень в освоєння відновлювальних джерел енергії в Україні на період до 2030 року

Джерела фінансування	Обсяги фінансування		Обсяги фінансування за етапами			
			2021 - 2025		2026 - 2030	
	млн. грн.	%	млн. грн.	%	млн. грн.	%
Державний бюджет	55,5	0,01	30,5	0,02	25,0	0,01
Інші джерела	594278,1	99,99	162997,1	99,98	431281	99,99
Усього	594333,6	100	163027,6	100	431306	100

Джерело: [19]

Результати дослідження свідчать, що для української економіки характерним є дефіцит фінансових ресурсів на всіх її рівнях. Тому без створення відповідного інвестиційного клімату для стимулювання «зеленого» інвестування очікувати збільшення їх обсягів не можливо.

Таким чином, відповідно до наведених факторів поточної ситуації «зеленої» інвестиційної діяльності зазначимо, що наведені позиції порівняні з цілями «зелених» інвестицій, які потребують привабливості та ефективного накопичення додаткових фінансових ресурсів. В Україні немає систематичного бачення моделі фінансування «зеленого» зростання: створення ще не завершено. Однак досі немає чіткого розуміння ролі національних фінансових установ у реалізації цього курсу. Загалом «зелені» інвестиції спочатку вважалися загальною фінансовою доцільністю інвестицій для запобігання забрудненню навколишнього середовища, а їхнє фінансування забезпечувалось насамперед міжнародними фінансовими установами. І лише сьогодні формується позиція, згідно з якою країна повинна розробити власну стратегію фінансування сталого розвитку, і ця стратегія повинна враховувати всі джерела фінансування (державне та приватне, внутрішнє та міжнародне).

2.2. Аналіз стану розвитку «зеленої економіки» у м. Запоріжжя

Базою для дослідження в дипломній роботі обрано м. Запоріжжя.

Запоріжжя - адміністративний центр Запорізької області, один з найбільших адміністративних, індустріальних і культурних центрів півдня України. Місто розташоване на головній воднотранспортній магістралі - річці Дніпро. Запоріжжя - шосте за кількістю населення місто України.

Особливістю міста Запоріжжя є те, що в ньому зосереджено 65% продуктивних потужностей і 43% населення Запорізької області. Запоріжжя - четвертий за величиною індустріальний центр України з розвиненим машинобудуванням, чорною та кольоровою металургією, хімічною та будівельною промисловістю. Усе більшого значення набувають легка та харчова промисловість, сфера обслуговування. Місто має річковий порт, міжнародний аеропорт і є важливим транзитним залізничним вузлом.

Економіка міста ґрунтується на металургійній галузі, машинобудуванні та енергетиці. Поступово все більшого значення набуває диференціація виробництв, розвиток переробної промисловості, надання послуг. Зростає вплив і цінність інтелектуальної складової в економічному розвитку міста. Місто славиться такими відомими підприємствами як: ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» - одне з провідних металургійних підприємств України, яке входить до складу найбільшої гірничо-металургійної компанії - Групи Метінвест. Підприємство чітко тримає курс на підвищення ефективності, модернізацію устаткування, а також створення й поліпшення безпечних умов праці для працівників; ПАТ «Запорізький завод феросплавів» - провідний виробник феросплавів; ПАТ «Електрометалургійний завод «Дніпроспецсталь» - виробник спеціальних сталей і сплавів; Запорізький титано-магнієвий комбінат - єдиний в Україні виробник губчатого титану, який також виробляє титанові зливки; ПАТ «Український графіт» - провідний виробник графітованих електродів для електричних печей.

Ці та інші підприємства, що входять до потужного промислового комплексу, генерують значну кількість викидів і скидів у довкілля, спричинюючи забруднення атмосферного повітря, водних та земельних ресурсів і негативно впливаючи на здоров’я населення, флору та фауну міста. Згідно з даними Головного управління статистики у Запорізькій області, обсяги викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря стаціонарними джерелами (без урахування діоксиду вуглецю) по місту впродовж 2016 – 2020 рр. коливалися в межах 70 тис. т/рік. При цьому простежується позитивна тенденція до поступового зниження обсягів викидів (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Динаміка викидів забруднюючих речовин в атмосферне повітря міста Запоріжжя від стаціонариних джерел, тис. т/рік

Викиди	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Усього, у тому числі:	83,3	70,2	69,9	71,3	69,7	64,1
Діоксиду сірки	-	-	-	-	-	4,9
Діоксиду азоту	-	-	-	-	-	5,1

Джерело: [17]

Внесок пересувних джерел забруднення у 2015 році становив 31,4 тис.т/рік, але з 2016 року органи статистики не ведуть облік викидів забруднюючих речовин та парникових газів від пересувних джерел. На даний час, коли дані для оцінки частки забруднення атмосферного повітря пересувними джерелами відсутні, можна стверджувати, що вона зростає, оскільки невпинно зростає кількість автотранспортних засобів, зокрема, індивідуальних. Також можна припустити, що у 2020 році загальний обсяг викидів від автотранспортних засобів був меншим, ніж у 2019 році, через пригнічення економічної діяльності, викликане поширенням коронавірусної пандемії.

Забруднення, що потрапили в атмосферу, спричинюють також переважно негативний вплив на водні об'єкти, грунтовий покрив, біологічне різноманіття та здоров'я людей. Зокрема, значна кількість сполук сірки і азоту, що потрапила в повітря, повертається на землю у вигляді кислотних дощів.

З наведених у таблиці 2.6 даних випливає, що основний внесок у забруднення атмосфери здійснюють такі сектори економічної діяльності, як енергетика і промисловість. Незважаючи на те, що в таблиці узагальнені дані по Запорізькій області, відповідний розподіл є також характерним для м. Запоріжжя.

Таблиця 2.6

Викиди забруднюючих речовин від стаціонарних джерел викидів в атмосферне повітря за категоріями джерел викидів у 2020 році (по області)

	Кількість викинутих в атмосферне повітря забруднюючих речовин, тонн							
	Сірки діоксид	Азоту діоксид	Оксид вуглецю	Неметанові леткі органічні	Поліароматичні вуглеводні	Тверді частинки Тч2.5	Тверді частинки Тч10	Аміак
Усього	67465,6	24919,3	49625,2	1626,3	70,0	99,0	292,9	300,6
у тому числі								
Енергетика	66102,2	22918,3	40730,7	954,3	3,3	32,7	56,8	30,9
Виробництво	1327,4	1928,6	8770,0	513,9	66,7	36,7	116,7	10,3
Сільське господарство	0,6	0,7	5,8	1,9	–	8,0	78,6	201,8
Відходи	2,0	4,1	1,3	16,4	–	0,2	0,0	45,3
Інші стаціонарні джерела викидів	33,4	67,6	117,4	139,8	0,0	21,4	40,8	12,3

Джерело: [17]

Систематичний моніторинг за станом атмосферного повітря міста Запоріжжя здійснюють Запорізький обласний центр гідрометеорології та Державна установа «Запорізький обласний лабораторний центр МОЗ України».

Оцінка якості повітря здійснюється за середньомісячними концентраціями пріоритетних показників – тих речовин, які вносять найбільший вклад у забруднення атмосферного повітря. До таких належать пил, двоокис сірки, оксид вуглецю, двооксид та оксид азоту, формальдегід, фенол, хлористий водень, фтористий водень. Дані постів спостереження, розташованих в різних точках міста, свідчать про те, що ситуація є динамічною й відрізняється з часом. При цьому викликають стурбованість факти перевищення гранично допустимих концентрацій за деякими показниками. Зокрема, в січні 2021 року були зафіксовані перевищення середньомісячних концентрацій двооксиду азоту, фенолу й формальдегіду в 1.3 рази. Подібне перевищення зафіксоване постом спостережень № 11 (вул.

Миру, 1) по пилу. В цілому, у січні 2021 р. забруднення повітря оксидом вуглецю збільшилося порівняно з груднем 2020 р., при цьому зменшилися викиди двооксиду азоту та фенолу, але ситуація за іншими інгредієнтами не змінилася.

У Запоріжжі активно впроваджуються енергозберігаючі технології та використовуються альтернативні джерела енергії. У 2014 році затверджено Муніципальний енергетичний план м.Запоріжжя (МЕП), а в листопаді 2016 року затверджено оновлений план дій сталого енергетичного розвитку м.Запоріжжя (SEAP), реалізація якого дасть можливість зменшити викиди CO2. Основу МЕП і SEAP складають інвестиційні проекти загальною вартістю понад 1,3 млрд. євро за трьома основними проектними напрямами: термомодернізації громадських (бюджетної сфери) і житлових будівель; заміщення природного газу місцевим паливом і енергією в системі гарячого водопостачання; відновлювальна енергетика в житлово-комунальному господарстві. В кінці 2014 року Запоріжжя приєдналося до «Магдебурзького протоколу» та бере участь в спільній роботі з іншими європейськими містами зі створення нового міжнародного стандарту стійкості розвитку «Зелене місто». Крім цього, в 2014 році місто стало одним з переможців Проекту USAID «Муніципальна енергетична реформа в Україні», яким впровадження системи енергоменеджменту відповідно до європейських стандартів, впровадження електронної системи моніторингу споживання енергоресурсів муніципальними об'єктами, залучення інвестицій в рамках муніципального енергетичного плану м.Запоріжжя. У листопаді 2015 року Запоріжжя вступило до Асоціації «Енергоефективні міста України».

За рахунок розвитку інвестиційної спроможності міста залучаються додаткові ресурси на розвиток економіки. Частка іноземних інвестицій у промисловість становить 65%. Це, переважно, харчова промисловість - 24,2%, машинобудування - 23,2%, металургія - 10,7%, енергетика - 5,9%.

Місто планує залучати інвестиції переважно у сферу енергозбереження, енергоефективності, модернізації об’єктів інфраструктурного забезпечення міста та головних секторів економіки.

Одним із пріоритетних напрямків розвитку м. Запоріжжя є «Місто здорового довкілля та ресурсозбереження».

Концепція напряму базується на визнанні присутності економічної складової в усіх сферах забезпечення життєдіяльності міста. Зміст напряму - інфраструктурне забезпечення енергоощадної та екологічно дружньої економіки й системи життєдіяльності міста - визначено з огляду на ключові проблеми економічного простору, де останнім часом скорочується наукоємна складова та складові, які б забезпечували створення доданої вартості.

Ринок комунальних послуг є економічною складовою, яка забезпечує, як диференціацію економіки через розвиток спектру послуг і робочих місць у цій сфері, так і загальне підвищення конкурентоспроможності території через впровадження енергоефективних та ресурсоощадних технологій у всіх галузях економіки та сферах життєдіяльності міста.

Передбачається, що частина послуг забезпечення життєдіяльності міста надалі буде знаходитися в комунальній власності, у тому числі всі послуги з водопостачання та водовідведення, а також теплопостачання в частині централізованого надання цих послуг.

Важливим елементом даного напряму є створення системи ефективного та економічно вигідного поводження з промисловими та твердими побутовими відходами. Має бути впроваджено роздільний збір, сортування та переробка ТПВ, використання частини відходів в якості сировини та джерел альтернативної енергії, налагоджено утилізацію мулових осадів центральних каналізаційних очисних споруд (ЦОС).

Розвиватиметься взаємодія підприємств міста та органів місцевого самоврядування, як в частині розвитку моніторингу за станом довкілля, так і постійної актуалізації стану системи життєзабезпечення міста відповідно до потреб. Основні показники:

- Задоволеність мешканців станом довкілля.

- Динаміка смертності від онкозахворювань.

Результати SWOT-аналізу напряму розвитку м. Запоріжжя «Місто здорового довкілля та ресурсозбереження» відображені в таблиці 2.7.

Таблиця 2.7

SWOT-аналіз напряму розвитку м. Запоріжжя «Місто здорового довкілля та ресурсозбереження»

Сильні сторони	Слабкі сторони
- Наявні проектні потужності для виробництва енергоефективного обладнання різних видів - Значний рівень наукових, технологічних розробок у сфері впровадження енергоефективних технологій - Навчальна база для підвищення кваліфікації та перекваліфікації кадрів - Середня заробітна плата вища, ніж в середньому по Україні на 7% - Приєднання до Європейської ініціативи «Угода мерів» - Розроблено План дій сталого енергетичного розвитку міста Запоріжжя	- Значний рівень забруднення р. Дніпро та малих річок - Відсутність програм оздоровлення водної мережі, малих річок - Прямий скид промислових стоків у річки - Відсутність переробки мулових осадів систем водовідведення - Зосередженість значної частини великих промислових підприємств в центрі міста - Безальтернативне водопостачання міста - Велика кількість накопичених промислових відходів, низький рівень їх перероблення - Полігон ТПВ майже вичерпав свій ресурс - Відсутність дієвої програми поводження з ТПВ та їх переробки - Відсутність роздільного збору, вилучення цінних та небезпечних компонентів з відходів - Високий рівень викидів в атмосферне повітря від промислових підприємств і транспорту - Неузгодженість соціального, економічного, містобудівного та екологічного аспектів розвитку міста - Недостатня розвиненість екологічно безпечних видів транспорту - Відсутність досліджень впливу стану довкілля на здоров'я мешканців
Можливості	Загрози
- Законодавче забезпечення скорочення викидів в атмосферне повітря та промислових стоків	- Збільшення рівня захворюваності (онкологія, серце, дихальні шляхи) - Зростання алергічних захворювань

Джерело: [17]

За стратегічною ціллю розвитку «Місто чистого довкілля» на 2021-2024 роки було заплановано реалізацію 23 проєктів загальною вартістю 3,95

млрд.грн. План на 2021 рік становив 454,5 млн.грн., з яких профінансовано 37,98 млн.грн., що складає 8,4% від плану. Наразі реалізується 10 проєктів, загалом виконано 20 з 15 запланованих заходів.

Цільові показники за вищезазначеною стратегічною ціллю відображено у таблиці 2.8.

Таблиця 2.8

Цільові показники за стратегічною ціллю розвитку м. Запоріжжя «Місто чистого довкілля» у 2021 році

Оперативна ціль/проєкт	Індикатор	Базове занчення	Фактичне значення 2021 р.
Ресурсоефективне та економічно вигідне поводження з відходами	Співвідноешення частки перероблених та утилізованих відходів	частка перероблення відходів на полігоні №1	-
Зменшення забруднення атмосферного повітря міста	Скорочення/збільшення викидів в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел	тонн на рік	398,88 т
Безпечне водопостачання та водовідведення	Зменшення обсягів використання свіжої води для виробничих потреб	тис. тонн	-
Поліпшення екологічного стану малих річок та р. Дніпро	Довжина розчищених русел річок (водойм)	км	0
Системний екологічний моніторинг та інформування	Підвищення рівня інформування громадян про стан навколишнього середовища	%	-

Джерело: [17]

Відповідно до Меморандуму та Угоди про спільні дії Запорізької міської ради та промислових підприємств м. Запоріжжя у 2021 році досягнуто скорочення викидів в атмосферне повітря на 398,88 т на рік. У 2021 році роботи з беспосередньої розчистки русел річок не проводились, було здійснено коригування проектно-кошторисної документації та проведена процедура оцінки впливу на довкілля планованої діяльності з розчистки русла б.Суха, р.Сагайдачка та гирлової ділянки русла р.Мокра Московка.

За стратегічною ціллю розвитку «Ресурсоощадна та енергоефективна система життєзабезпечення міста» на 2021-2024 роки було заплановано реалізацію 6 проєктів загальною вартістю 1,35 млрд.грн. План на 2021 рік становив 17,8 млн.грн., з яких профінансовано 2,3 млн.грн., що складає 13,0%, виконано 14 з 10 запланованих заходів (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Цільові показники за стратегічною ціллю розвитку м. Запоріжжя «Ресурсоощадна та енергоефективна система життєзабезпечення міста» у 2021 році

Оперативна ціль/проєкт	Індикатор	Базове занчення	Фактичне значення 2021 р.
Розвиток міської системи управління енергетичними ресурсами	Скорочення обсягу викидів CO2 будівлями бюджетної сфери	4,17 тис.т /рік	11,1 тис.т /рік
Розвиток мереж громадського електротранспорту	Кількість оновленого рухомого складу електротранспорту	одиниць	23
Енергоефективні системи вуличного освітлення міста	Кількість введених в експлуатацію енергоощаджуючих світлоточок (до попереднього року)	одиниць	582/603
Енергоощадне, комфортне житло та енергоефективні будівлі бюджетної сфери	Зниження потреби в тепловій енергії на опалення в 100 будівлях бюджетної сфери	36,0 тис. Гкал/рік	проєкт у стадії впровадження
Енергоощадне, комфортне житло та енергоефективні будівлі бюджетної сфери	Заміщення природного газу на теплопостачання в будівлях бюджетної сфери за рахунок місцевих відновлювальних джерел енергії	1,0 млн. м3/рік	4,42 млн. м3/рік

Джерело: [17]

Реалізація частини проєктів з запланована на 2023-2024 р.р., а проєкт «Енергоефективності в муніципалітетах» скасувано за результатами засідання Наглядового комітету між Міністерством захисту довкілля та природних ресурсів України та Міністерством екологічних перетворень та демографічних викликів Іспанії 21.04.2021 р.

За стратегічною ціллю розвитку «Місто високотехнологічної екологічно безпечної промисловості» у ІІ етапі Плану заходів на 2021-2024 роки з реалізації Стратегії розвитку Запорізької міської територіальної громади до 2028 року проєкти на зазначений період не було заплановано (табл. 2.10).

Таблиця 2.10

Цільові показники за стратегічною ціллю розвитку м. Запоріжжя «Місто високотехнологічної екологічно безпечної промисловості»

Оперативна ціль/проєкт	Індикатор	Базове занчення	Фактичне значення 2021 р.
Розвиток нових виробництв з низьким техногенним впливом на довкілля (зокрема переробних індустрій та логістики)	Обсяг інвестицій, залучених в економіку міста	852,5 млн.дол.США	863,4 млн.дол.США
Розвиток нових виробництв з низьким техногенним впливом на довкілля (зокрема переробних індустрій та логістики)	Частка створених робочих місць у МСП	% приросту	-
Системне впровадження проекологічних технологій у бізнесі	Обсяг викидів в атмосферне повітря від стаціонарних та пересувних джерел за рік	тис. тонн	64,7 тис.т/рік

Джерело: [17]

Також проаналізувавши досягнення цілей розвитку «зеленої економіки» у м. Запоріжжя слід відмітити, що У 2021 році до бюджету міської територіальної громади надійшло екологічного податку в сумі 22 887,227 тис. грн. та надходжень грошових стягнень за шкоду, заподіяну порушенням природоохоронного законодавства в сумі 1 201,770 тис.грн. Загальна сума надходжень склала 24 088,997 тис. грн. – 110,8% від надходжень за 2020 рік.

Фінансування природоохоронних заходів за рахунок коштів міського фонду охорони навколишнього природного середовища здійснюється відповідно до Програми «Про фінансування природоохоронних заходів за рахунок екологічних надходжень на 2021-2023 роки».

Протягом 2021 року були виконані заходи за наступними напрямками:

- Підвищення рівня суспільної екологічної свідомості (сума фінансування 1 296,000 тис. грн.): проведено 5-й спеціалізований міжнародний Запорізький екологічний форум «Еко Форум – 2021», за підсумками форуму виготовлені книги «EkoBook»; до Дня довкілля проведено фотовиставку-конкурс «Іншої землі у нас не буде, нам треба нашу зберегти»; виходив щомісячний безкоштовний додаток до газети «Запорозька Січ» – «Запоріжжя екологічне»; видано поліграфічну продукцію.

- Розроблено Програму державного моніторингу в галузі охорони атмосферного повітря агломерації Запоріжжя на 2022-2026 роки (сума фінансування 193,080 тис. грн.)

Для поліпшення стану водних об'єктів здійснено:

- «Реконструкція системи каналізування о.Хортиця м. Запоріжжя (Ділянка №1. Перемикання двох ниток напірного колектора КНС-27 до напірного колектору ДОК «Чайка»)» довжиною – дві нитки по 172 м. (сума фінансування 1 645,033 тис. грн.)

- «Реконструкція системи каналізування о.Хортиця м. Запоріжжя (Ділянка №2. Перемикання двох ниток напірного колектора КНС-15 до напірного колектору КНС-27)» довжиною – дві нитки по 501 м. (сума фінансування 3 190,641 тис. грн.)

- «Реконструкція самопливного колектору каналізації Ду=800мм по вул. Новокузнецька в м. Запоріжжя (ділянка №2)» довжиною 152 м. (сума фінансування 7 886,597 тис. грн.)

- «Реконструкція самопливного колектору каналізації по вул. Квітуча в м. Запоріжжя» (сума фінансування за рахунок субвенції з обласного бюджету 5 645,448 тис. грн.). Проведена процедура оцінки впливу на довкілля по заходам:

- «Заходи щодо відновлення і підтримання гідрологічного режиму та санітарного стану річок. Розчистка гирлової ділянки русла р. Мокра Московка» (сума фінансування 290,400 тис.грн.)

- «Заходи щодо відновлення і підтримання гідрологічного режиму та санітарного стану річок. Розчистка русла р. Сагайдачка в Дніпровському районі м. Запоріжжя». Сума фінансування 235,098 тис. грн. Охорона та відтворення біологічного та ландшафтного різноманіття:

- «Заходи з озеленення міста» (сума фінансування 2 159,665 тис. грн)

- «Проведення спеціальних заходів, спрямованих на запобігання знищенню чи пошкодженню території природно-заповідного фонду» (сума фінансування 299,937тис.грн.)

- «Заходи з озеленення території Центрального парку культури та відпочинку «Дубовий гай» м. Запоріжжя» (сума фінансування за рахунок субвенції з обласного бюджету 540,285 тис. грн.)

Виконувався захід «Заходи щодо відновлення і підтримання сприятливого гідрологічного режиму та санітарного стану річок. Розчистка русла б. Суха в районі Дослідної станції м. Запоріжжя» - проведено процедуру оцінки впливу на довкілля, виконано проєктну документацію, отримано експертний звіт, подані документи на отримання дозволу на виконання будівельних робіт та дозволу на проведення робіт на землях водного фонду. (сума фінансування 2 895,226 тис. грн.).

За 2021 рік заходи Програми профінансовані на загальну суму 26 403,960 тис. грн., а саме: за рахунок міської територіальної громади на суму 20 218,227 тис. грн., за рахунок субвенції з обласного бюджету на суму 6 185,733 тис. грн. Упродовж звітного періоду тривала робота щодо залучення інвестиційних ресурсів у розвиток міста.

У рамках «Програми розвитку муніципальної інфраструктури України» передбачена термомодернізація 34 закладів освіти та 2 – охорони здоров’я.

Протягом звітного періоду в рамках субпроєкту «Комплексний проєкт з термомодернізації бюджетних будівель в м. Запоріжжя», що реалізується по проєкту «Програми розвитку муніципальної інфраструктури України» було оголошено тендер по закупівлі консультаційних послуг «Нагляд за

виконанням робіт з комплексної термомодернізації бюджетних будівель в м. Запоріжжя». Наразі триває процес розгляду поданих пропозицій.

Також було оголошено тендер по закупівлі робіт «Комплексний проєкт термомодернізації бюджетних будівель в м. Запоріжжя (лікарень, шкіл і дитячих садків) – Етап 1», проведено звіт про оцінку поданих пропозицій та згідно процедури направлено на погодження до ГУПП та ЄІБ.

У рамках проєкту «Міський громадський транспорт в Україні - І» за рахунок кредитних коштів Європейського інвестиційного банку планується придбання 21 нового електробусу, 17 нових автобусів на КПГ великої місткості (з яких 13 - за рахунок грантових коштів) та 17 підзарядних станцій.

У грудні 2021 року у місті Київ відбулося урочисте підписання Ґрантової Угоди про надання інвестицій між Запорізькою міською радою та Європейським інвестиційним банком.

У рамках проєктів цільових екологічних (зелених) інвестицій (виконання зобов'язань сторін Кіотського протоколу до Рамкової конвенції ООН про зміну клімату) планується придбання 8 нових електробусів для заміни дизельних автобусів ЗКПМЕТ «Запоріжелектротранс», 4 зарядних пристроїв для повільної зарядки, 2 пантографних зарядних станцій, а також виготовлення наліпок для маркування електробусів (за рахунок підприємства). Розглядається можливість підготовки та впровадження проєктів «Будівництво цеху утилізації осаду після механічного зневоднення на центральних каналізаційних очисних спорудах Лівого берега ЦОС-1 м. Запоріжжя» та «Реконструкція та розширення центральних очисних споруд каналізації Правобережної частини (ЦОС-2) м. Запоріжжя» у рамках програми бізнес-фінансування Danida Business Finance (DBF) і Nordik Environment Finance Corporation (NEFCO).

За результатами проведених робіт компанія COWI підготувала ТЕО для Запорізької станції очистки стічних вод та мулу ЦОС-1. Замовником виконаних робіт є фінансова компанія DSIF (Данія), компанія NEFCO є потенційним інвестором із залучення кредитних коштів для реалізації

реконструкції ЦОС-1. Розроблене попереднє ТЕО може бути використане для можливої подальшої підготовки та реалізації інвестиційного проєкту з реконструкції очисних споруд ЦОС-1.

У грудні 2021 року Запорізькою міською радою прийняте рішення №68 від 22.12.2021 «Про підтримку реалізації проєкту реконструкції центральних каналізаційних очисних споруд №1 (ЦОС-1) міста Запоріжжя із залученням кредитних та грантових ресурсів від Північної екологічної фінансової корпорації (NEFCO) за підтримки програми Данського агентства міжнародного співробітництва (Danida Business Finance)», яким погоджуються умови кредитної пропозиції Північної екологічної фінансової корпорації (NEFCO).

П’ятий рік поспіль здійснюється моніторинг споживання енергетичних ресурсів бюджетними установами міста за допомогою веб-сервісу. Станом на 01.01.2022 в системі електронного енергомоніторингу зареєстровано 550 об’єктів. У порівнянні з 2016 роком, що передував року впровадження енергомоніторингу, споживання енергетичних ресурсів бюджетними установами, закладами тощо зменшилось на 9,95%.

У 2021 році використання теплової енергії від ПАТ «Запорізький металургійний комбінат «Запоріжсталь» (за рахунок використання вторинних енергоресурсів) для забезпечення гарячого водопостачання районів міста в міжопалювальний період надало змогу здійснити заміщення споживання 9,19 млн.м. куб. природного газу та зменшити викиди парникових газів у навколишнє середовище на 3,5%. Також за рахунок використання теплової енергії від джерел теплопостачання, що використовують біопаливо, заощаджено природного газу в обсязі 4,54 млн. м. куб., відповідне зменшення викидів склало 1,7%. Загальне зменшення викидів парникових газів у навколишнє середовище за цих чинників становило 5,2%.

РОЗДІЛ 3. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОЇ ЕКОНОМІКИ» В КОНТЕКСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Глобальний тренд розвитку «зелених секторів економіки» у країнах світу набуває все більшого значення для українських реалій. Застарілі технології виробництва, ресурсна залежність економіки, низька енергоефективність вітчизняних підприємств, що супроводжуються політичними, економічними та фінансовими кризами ставить проблему сталого економічного розвитку України в центр порядку денного. З 2020 року в Україні діє Закон «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року», що забезпечує нормативно-правову базу створення «зеленої економіки» в країні. Відповідно до Закону основними цілями до 2030 року є: забезпечення сталого споживання та виробництва; сталого розвитку природно-ресурсного потенціалу України, що включає стале управління водними ресурсами, стале використання та охорони земель, розвиток інфраструктури управління відходами; оновлення зношених фондів промислової і транспортної інфраструктури та об’єктів житлово-комунального господарства; розвиток відновлюваної енергетики; покращення якості повітря; запобігання зміні клімату та адаптація до неї; упровадження технологій електронного урядування в екологічній сфері [6].

На регіональному рівні проблеми української «зеленої економіки» вирішуються за допомогою реалізації проектів міжнародного економічного співробітництва, особливо в рамках угоди про асоціацію з ЄС. Європейські країни, відповідно, є найбільшими партнерами регіонального «зеленого» розвитку. Найбільше фінансується розвиток «зеленого туризму» та органічного сільського господарства України, географічно – у Вінницькій, Рівненській, Полтавській, Дніпропетровській, Київській та Закарпатській областях. Іноземними партнерами України у цій сфері є Швейцарія, Німеччина, Ізраїль, Канада.

Концепція «зеленого» зростання підкреслює важливість інтеграції екологічної та економічної політики для того, щоб виявити нові потенційні джерела економічного зростання, не створюючи при цьому «нестійке» навантаження на кількість і якість природних багатств. Перехід до «зеленої» економіки вимагає застосування широкого діапазону заходів, що включає економічні інструменти (податки, субсидії, схеми торгівлі викидами), заходи державного регулювання (встановлення стандартів), а також заходи неекономічного характеру (добровільні ініціативи, надання інформації) [2].

В контексті розвитку міжнародного економічного співробітництва України стратегічного значення набувають сектори енергоефективності, сталого сільського господарства, особливо – органічного виробництва, зеленого будівельного сектору, зелених інновацій та управління твердими побутовими відходами. Стримуючими факторами МЕС в Україні у сфері «зеленої економіки» слід визнати – недосконалу нормативну базу, низьку економічну мотивацію до переходу на зелене виробництво, низькотехнологічність економіки, високу залежність від зовнішніх ринків та стагнацію інноваційно-інвестиційної, структурної перебудови реального сектору виробництва.

Важливими економічними показниками сталого еколого-економічного розвитку є природоємна економіка і структурний показник, що відображає питому вагу продукції та інвестицій експлуатуючих природничих галузей економіки. Національна економіка надзвичайно природоємна. У порівнянні з зарубіжними країнами, в країні потрібно набагато більше питомої витрати природних ресурсів на виробництво одиниці однакової продукції. Основна причина такої ситуації полягають в технологічному відставанні, що призводить до низького рівня віддачі ресурсів.

Жодна держава світу, жодна міжнародна структура не в змозі самотужки змінити ситуацію на планеті ситуацію в кращу сторону. Подальший шлях людства може стати успішним тільки при умови свідомого об'єднання

прагнень усіх країн, цивільних спільнот, урядів, міжнародних організацій, всього людства.

Глобальний новий «зелений» курс визначив в якості ключової короткостроковій державної мети – відродження світової економіки при залишення існуючих робочих місць та створення нових, а також дотримання інтересів вразливих верств населення. При цьому цілі, поставлені на короткостроковий період, не повинні суперечити середньостроковим (забезпечення стійкого економічного зростання та виконання. Цілей розвитку тисячоліття і довгостроковим (зниження залежного положення від вуглеводнів, збереження і відновлення біологічного різноманіття та екосистемних послуг) цілям

Під час обговорення стратегій економічного розвитку регіону, загострюється увага на допустиму ступінь втручання держави в економіку. Більшість фахівців і організацій, пов'язаних з темою «зеленої» економіки, висувають основну роль держави при усуненні дисбалансів, викликаних вільним ринком і попереднім досвідом регулювання економіки регіону. Держава повинна створити всі умови і можливості для бізнесу і суспільства з метою переходу до «озеленення» економіки.

Головними завданнями повинні стати [2]:

- модифікація систем національних рахунків для інтеграції екологічних, соціальних та економічних показників в оцінці прогресу;

- реформування податкової політики за рахунок зміни податкового режиму, скасування «брудних» субсидій, реалізації «зеленої» політики державних закупівель та прямої підтримки «зелених» секторів;

- розвиток інфраструктури, включаючи громадський транспорт;

- розробка стратегій на довгострокову перспективу і територіального планування за допомогою адекватних і доречних моделей розвитку.

Щодо впровадження «зеленої» економіки в Україні, то спостерігається чимало проблем, зокрема, відсутність цілісної державної політики, а також висока енерговитратність виробництва, велика кількість відходів, що

головним чином спричинена видобувною промисловістю, досить високий рівень енергоспоживання, що супроводжується низьким рівнем споживання енергії, яка генерується з відновлюваних джерел, недостатні розміри зелених тарифів, які стають на заваді появі бажаного ефекту збільшення використання альтернативних джерел енергії, що спричинене недостатньою зацікавленістю населення.

Окрім зазначених вище, виділяють ще й інші не менш важливі проблеми, серед яких: мала частка відходів, які переробляються; повна відсутність або недостатнє фінансування галузі, яка потребує значних капіталовкладень, особливо на початкових етапах; негативні зміни стану ґрунтового покриву, що має суттєвий вплив на загальний розвиток сільського господарства; застарілість як виробничої, так і соціальної інфраструктури; технологічна недосконаліть значної частини виробництва основних видів продукції, а також недостатня та неефективна «пропагандистська» та інформаційна діяльність, спрямована на поширення серед населення ідей концепції «зеленої» економіки [12, с. 83].

Незважаючи на численні наявні проблеми, що стають на заваді впровадження та розвитку «зеленої» економіки, в Україні наявні й певні передумови для її розвитку, які представлені на рисунку 3.1.

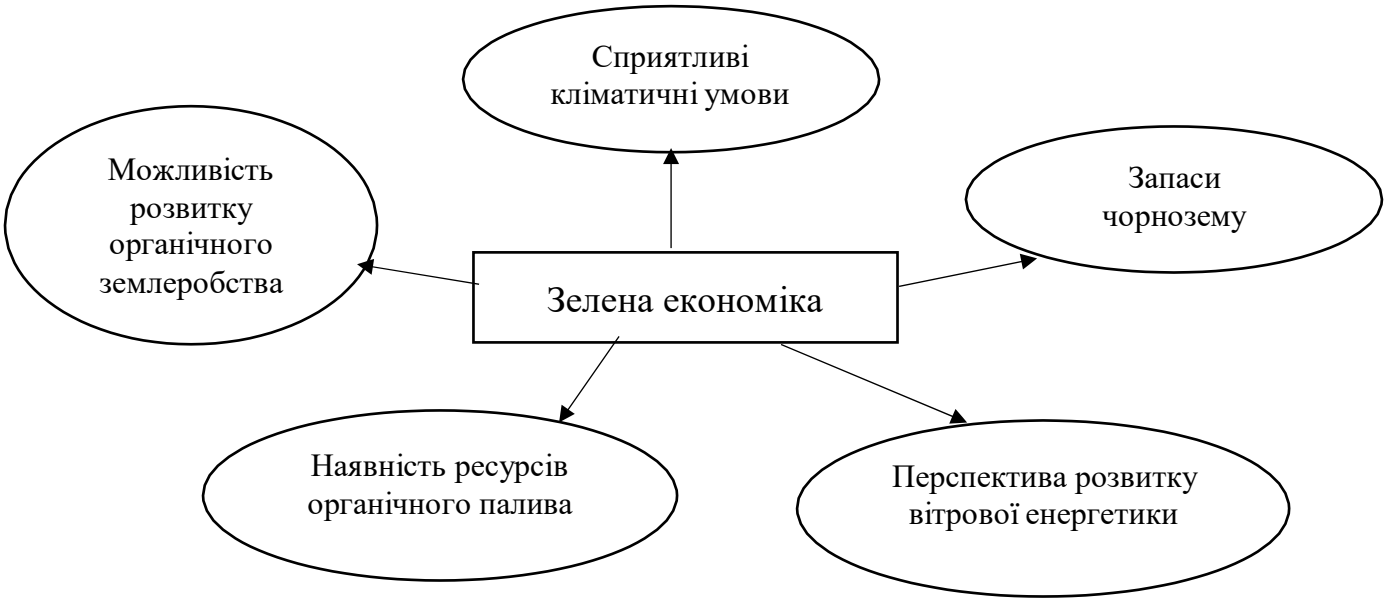

Рис. 3.1. Передумови розвитку «зеленої» економіки в Україні
Джерело: [24]

По-перше, це наявність значних запасів чорнозему та сприятливі кліматичні умови, хоча й ресурсозбереження не є пріоритетним напрямом економічного зростання в нашій державі. Другою передумовою є швидке вичерпання органічного палива та запасів корисних копалин. Третя передумова розвитку «зеленої» економіки полягає у наявній можливості перспективного розвитку вітрової енергетики в Україні шляхом освоєння гірських та степових районів. Ще однією передумовою є наявність широких можливостей та перспектив для розвитку сільського господарства, зокрема органічного землеробства. Адже, для цього в нашій державі є всі необхідні ресурси, а саме: значні за обсягом площі чорноземів, низький рівень використання хімічних добрив та пестицидів, експортний потенціал для країн Західної Європи та доступність робочої сили [11, с. 540].

На наш погляд, Україна володіє досить значним потенціалом, який необхідний для впровадження «зеленої» економіки на практиці, але, щоб реалізувати його необхідно враховувати наступні принципи та підходи:

1) підвищувати ефективність економіки шляхом поетапного зменшення використання сировини, води, матеріалів, викопних джерел палива тощо;

2) впроваджувати зелені технології, продукції, послуг, процесів та сприяти ефективній діяльності зеленого бізнесу й розширенню його частки в структурі економіки;

3) стимулювати створення нових підприємств зеленого бізнесу та перехід діючих підприємств до більш зелених, які повинні забезпечуватися через впровадження відповідних інструментів податкової, цінової, фінансової та інвестиційної політики [10];

4) дотримуватися ресурсоефективності, енергоефективності та впроваджувати зелені технології, які є пріоритетними напрямами для отримання кредитів та інвестування. Доцільним також є впровадження державної сертифікації зелених підприємств, послуг, технологій та продукції для надання їм стимулів щодо отримання кредитів та інвестування [20, с. 120];

5) здійснювати структурні зрушення у напрямі енергоефективної та низьковуглецевої економіки із заощадливим використанням природних ресурсів, що передбачають комплексний підхід до запровадження «зеленої» промисловості, сектору інфраструктури та екологічних послуг, а також створення екоінноваційних кластерів;

6) здійснювати інформаційні кампанії з метою пояснення населенню важливості та необхідності переходу до ресурсозбереження у повсякденному житті, сприяти переробці ресурсів та дотриманню правил раціонального управління відходами.

Окрім дотримання усіх необхідних принципів та правил, втілення моделі «зеленої» економіки також передбачає збільшення ролі держави та державних органів як в економічному, так і в екологічному регулюванні, співпрацю держави та бізнесу, створення сприятливих умов для розвитку бізнесу на базі нових екологічних технологій і стандартів та державну підтримку соціально-екологічно відповідальних підприємств, а також сприяння діяльності некомерційних екологічних об'єднань та організацій, створення необхідних умов для розвитку у населення екологічної культури й популяризацію просвітницьких програм та ініціатив ресурсозбереження [3, с. 42].

Зважаючи на те, що наша країна зазнала серйозних руйнувань під час війни, її післявоєнне відновлення з урахуванням «зелених» трендів є дуже важливим. Україна повинна стати високотехнологічною з дотриманням усіх екологічних стандартів. Тому післявоєнне відновлення інфраструктури та економіки має ґрунтуватися на найкращих доступних технологіях та практиках, що дозволить нашій країні відійти від радянського минулого і перейти у світле й безпечне майбутнє.

Цей принцип полягає у реалізації таких конкретних заходів:

- Імплементація законодавства ЄС та апроксимація наближення державних стандартів до європейських.

Найближча перспектива членства України в ЄС накладає на нас додаткові зобов'язання щодо наближення національного законодавства та

нормативно-правової бази до ЄС. Ми повинні відповідально віднестися до цього процесу, з визначенням відповідальних міністерств та дотриманням строків. Зокрема, Директива 2010/75/ЕС про промислове забруднення, Директива 91/676/ЄС про нітратне забруднення тощо, які передбачають впровадження кращих доступних технологій та практик для господарської діяльності.

- Реалізація у повному обсязі процедур оцінок впливу на довкілля та стратегічної екологічної оцінки.

Процедура оцінок впливу на довкілля є важливим етапом задля оцінки екологічних ризиків до початку ведення планової діяльності. У воєнний час проведення цієї процедури обмежили у зв'язку з процесами дерегуляції бізнесу, проте у час післявоєнного відновлення ця процедура повинна бути дотримана. Компанії повинні відповідально ставитися до відбудови своїх підприємств і враховувати усі ризики, зважаючи на зміну клімату, недостатність чистої води та необхідного відновлення природних екосистем.

- Обов'язкове дотримання екологічних вимог та стандартів.

Відновлення частково пошкодженої інфраструктури, будівель, підприємств не може відбуватися без дотримання чинних екологічних вимог та стандартів. Наявні вимоги не повинні сприйматися як перешкода до успішного розвитку бізнесу. Навпаки, їхнє дотримання сприятиме майбутньому сталому розвитку підприємств із забезпечення економічної та екологічної безпеки.

- Збереження екологічного контролю у процесі дерегуляції бізнесу.

Процеси дерегуляції бізнесу є закономірною відповіддю держави, у зв'язку з тим, що бізнес на різних ланцюгах виробництва чи постачання зазнає чималих втрат через війну. Проте дерегуляція у сфері впливу на довкілля навіть на поточному рівні може призвести до зловживань та порушення природоохоронного законодавства (що спостерігалось і у довоєнний час). Дерегуляція бізнесу повинна відбуватися з дотриманням кращих європейських довкіллєвих правил ведення господарської діяльності з

ефективним контролем і притягненням до відповідальності за порушення. Важливим у даному контексті є реформування та здійснення державного екологічного контролю.

- Оновлення та перегляд стандартів для нового капітального будівництва.

Україна повинна поступово оновлювати стандарти, відповідно до яких компанії відновлюють свої підприємства. Зокрема, у частині енергоефективності будівель є доцільним підвищення стандартів енергоефективності нового будівництва до класу А або визначення критеріїв енергонезалежних будинків та відбудова за стандартами NZEB (так, як це передбачено Національним планом збільшення кількості будівель з близьким до нульового рівнем споживання енергії).

- Ресурсоефективне виробництво та споживання в усіх галузях.

До початку війни Україна мала одну з найбільш енергоінтенсивних економік світу, а отже потенціал до підвищення ресурсо- та енергоефективності залишається високим. Це стосується як секторів виробництва (енергетичний, промисловість), так і споживання (будівлі). Впровадження нових енергоефективних технологій дозволить значно скоротити втрати енергії під час її виробництва і споживання. Зокрема, необхідними під час післявоєнної відбудови України є програми лізингу чи пільгового кредитування для придбання енергоефективного обладнання як-то теплові насоси для централізованого чи децентралізованого теплопостачання.

- Пріоритет природоорієнтованим рішенням для інфраструктури.

Природоорієнтовані рішення – заходи, які вирішують ряд проблем у сфері клімату та біорізноманіття за допомогою захисту, сталого управління і відновлення природних екосистем. Подібні рішення варто використовувати у плануванні та відбудові міст, інфраструктури, веденню сільського та лісового господарства. Такі рішення не лише вирішують проблеми, а й сприяють покращенню стану навколишнього середовища, збільшують кількість екосистем, підвищують стійкість громад та екосистем до зміни клімату [21].

Щодо стосується бази нашого дослідження, м. Запоріжжя, то основною і першочерговою проблемою є неконтрольоване забруднення важкою промисловістю. Типова ситуація феномену старопромислового міста, яка спостерігалась в усіх країнах, що проходили період інтенсивної індустріалізації.

Місто знаходиться в хронічно кризовому екологічному стані. Імовірно, ще з кінця 30-х з перервою на війну і відновлення.

Перманентна екологічна криза є перешкодою не лише для екологічного прогресу, але і будь-якого іншого. Стратегія розвитку міста до 2028 року визначила також інші важливі напрямки. Бачення – стати визнаним економічним, освітнім, туристичним, культурним, спортивним центром.

Вихід м. Запоріжжя з кризового стану потребує наступні кроки [22]:

1) Юридичне затвердження кризового стану, поєднане з прийняттям механізмів для його подолання та захисту населення, поки криза не подолана.

2) Дієвий контроль над впровадженням антикризових заходів, щоб унеможливити декларативність, некомпетентність і корупцію.

3) Злагоджену взаємодію всіх рівнів влади: національного, регіонального, місцевого. Саме міська влада, як носій інтересів громади, має розпочати цей процес.

4) Одночасно міська рада має ініціювати перегляд і зміни Стратегічного курсу розвитку міста. Прийняті в останні роки рішення (Стратегія розвитку, Зміни до Генплану) потрібно якісно відкоригувати і позбавити декларативного, утопічного і безвідповідального характеру.

Виконуючи останній пункт, пропонуємо піти шляхом створення Комплексної Стратегії Сталого розвитку міста, в склад якої ввійдуть інші містобудівні та стратегічні документи, такі як Генплан та Стратегія розвитку до 2028 року. Потрібно врахувати також інші документи стратегічного характеру. Зокрема, чинні державну Стратегію сталого розвитку і Стратегію розвитку Запорізької області. Вони мають бути взаємопов’язані, як і їх реалізація.

У всьому цьому має бути широко залучена громадськість, але рішення мають прийматись виключно на підставі фаховості і наукової обґрунтованості. Має бути врахована пріоритетна думка місцевих наукових експертів тому, що вони глибоко обізнані з проблема міста зсередини і відчувають їх на собі.

Бачення розвитку міста Запоріжжя до 2028 року [22]:

- місто чистих енергій, кришталевого повітря, прозорих вод і охайних берегів, екологічно чисте та безпечне, з достатньою кількістю парків і скверів з цікавими місцями змістовного культурного відпочинку;

- потужний економічний центр з поступовим переважанням енергоефективної та екологічно дружньої креативної економіки, столиця «повітряних моторів», з гармонійним поєднанням високотехнологічного потенціалу та високим рівнем життя городян, безцінної культурно-історичної спадщини та унікального туристичного середовища;

- місто однаково комфортне у кожному своєму куточку, чисте, затишне, красиве, з широким спектром послуг, розвиненим і зручним громадським транспортом, стрімке та просторе як Дніпро;

- освітній і науковий центр світового рівня, де створено всі умови для розвитку особистих, творчих і професійних якостей людини; місто здоров’я, культури та спорту; духовної рівноваги та порозуміння, національної єдності, творчої самореалізації щасливих людей; місто вільне й творче, як ціле українство.

Таким чином, для успішного просування концепції «зеленої» економіки в України необхідний пошук шляхів переходу до неї в межах конкретного регіону. Формування нового шляху розвитку держави можливе лише за участі всіх регіонів країни. Передбачається, що «зелена» економіка, яка посилює взаємозв'язок екологічних і економічних інтересів, буде напрямком досягнення сталого еколого-економічного розвитку на регіональному рівні.

ВИСНОВКИ

Важливим етапом сучасного економічного розвитку суспільства є глобалізація всіх процесів, неможливість їх здійснення в окремо взятій державі або регіоні. Наявна модель прогресу, у якій економіка побудована на вільному ринку, а суспільство є об'єднанням вільних громадян, що завойовує природу і Всесвіт, не здатна забезпечити ані економічну, ані продовольчу, ані ресурсну, ані навіть особисту безпеку життя громадян. Тому організація суспільства вимагає певних трансформацій на основі нової системи цінностей людства, основою яких є безпека, а відповіддю на виклики сучасності може стати «зелена» економіка.

Цей відносно новий напрям розвитку суспільної парадигми активно розвивається у світі та має своє відображення в Україні як у науковому середовищі, так і серед управлінців та активістів громадських організацій, а отже, потребує ґрунтовного опрацювання та адаптації світового науково-практичного досвіду до вітчизняних реалій.

«Зелена» економіка – необхідна частина відповіді на питання про те, як утримати свій екологічний слід у межах однієї планети. Її завдання – зв'язати екологічну необхідність зміни курсу з економічними й соціальними наслідками, зокрема економічним зростанням, ринками праці та капіталу. Концепція «зеленого» зростання підкреслює важливість інтеграції економічних та екологічних аспектів політики в такий спосіб, який виявляє можливості для нових джерел економічного зростання та не створює «нестійкого» тиску на кількість і якість природного капіталу. «Зелену» економіку можна також розглядати як набір умов, які в цілому включають: - рівність і справедливість у межах одного покоління й між поколіннями; - відповідність принципам сталого розвитку; - обережність щодо соціальних наслідків і впливу на навколишнє середовище; - розуміння високої цінності природного й соціального капіталу, наприклад, через інтерналізацію зовнішніх екологічних витрат, «зеленого» обліку, оцінювання витрат за період

усього життєвого циклу й поліпшення управління; - ефективність використання ресурсів, стійке споживання і виробництво; необхідність відповідати макроекономічним цілям за допомогою створення «зелених» робочих місць, підвищення рівня конкуренції і зростання в основних сферах і галузях.

Відповідно до наведених у роботі факторів поточної ситуації «зеленої» інвестиційної діяльності слід зазначити, що в Україні немає систематичного бачення моделі фінансування «зеленого» зростання. Досі відсутнє чітке розуміння ролі національних фінансових установ у реалізації цього курсу. Загалом «зелені» інвестиції спочатку вважалися загальною фінансовою доцільністю інвестицій для запобігання забрудненню навколишнього середовища, а їхнє фінансування забезпечувалось насамперед міжнародними фінансовими установами. І лише сьогодні формується позиція, згідно з якою країна повинна розробити власну стратегію фінансування сталого розвитку, і ця стратегія повинна враховувати всі джерела фінансування (державне та приватне, внутрішнє та міжнародне).

Екологічна складова виступає пріоритетним напрямом сталого розвитку. Процес екологізації економіки супроводжується впровадженням ресурсних та енергоощадних технологій, зменшенням тиску на навколишнє середовище, зростанням попиту на органічну продукцію, спрямування інвестиційних потоків в зелену економіку, зміною структури зайнятості, покращенням якості життя та добробуту населення. Серед напрямів реалізації зеленої економіки в Україні виділяють: раціональне використання природноресурсного потенціалу, диверсифікацію джерел енергопостачання, охорону навколишнього середовища, виробництво органічної сільськогосподарської продукції, модернізацію ЖКХ, формування нової екологічної поведінки населення.

Щодо стосується бази нашого дослідження, м. Запоріжжя, то основною і першочерговою проблемою є неконтрольоване забруднення важкою промисловістю. Місто знаходиться в хронічно кризовому екологічному стані.

Вихід м. Запоріжжя з кризового стану потребує юридичного затвердження кризового стану, поєднаного з прийняттям механізмів для його подолання та захисту населення, поки криза не подолана; дієвого контролю над впровадженням антикризових заходів; злагодженої взаємодії всіх рівнів влади: національного, регіонального, місцевого; перегляду і зміни Стратегічного курсу розвитку міста.

Необхідно наголосити, що «зелена» модель розвитку сприяє економічному процвітанню та соціальному добробуту, оскільки забезпечує матеріальну віддачу та послуги від природних активів. «Зелена» трансформація може дати багато позитивних результатів, на зразок посилення конкурентоспроможності країни за рахунок інноваційних зрушень, збільшення нових робочих місць, досягнення більш збалансованих макроекономічних умов завдяки зниженню дисбалансів та ризиків негативних потрясінь у зв’язку з обмеженістю ресурсів або їх низькою якістю.

Подальший розвиток зеленої економіки вимагає розв’язання суперечностей екологізації виробництва, посилення ролі держави в стимулюванні зелених інвестицій та інновацій, створення умов для підвищення конкурентоспроможності національних виробників зеленої продукції та формування нового ставлення населення до навколишнього середовища.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Біла С. О., Овчаренко К.Ю. Міжнародна інституційна співпраця «Розумних міст»: Світовий досвід // Міжнародна науково-практична конференція Національні економічні стратегії розвитку в глобальному середовищі», 2019. 46-49.

2. Гончаренко М., Пархоменко Н., Лучин О. «Зелена» економіка як напрям досягнення стійкого еколого-економічного розвитку регіону. актуальні проблеми економіки. №6 (228). 2020. С. 6-15

3. Гура А.О., Гуцан Т.Г. Зелена економіка: сутність, чинники та перспективи розвитку в Україні. Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «Економіка». 2017. No 17. С. 42–51.

4. Динаміка розвитку відновлювальної енергетики в Україні та світі. URL: https://www.mcl.kiev.ua/ukr/dinamika-rozvitku-vidnovlyuvalnoyienergetiki-v-ukrayini-ta-sviti/ (дата звернення 20.07.2022).

5. Доповідь про зелену трансформацію в Україні на основі показників зеленого зростання ОЕСР, 2017.

6. Закон України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2030 року» від 28.02.2019 р. № 2697-VIII.

7. Зелений порядок денний для України до 2030 (буклет). UNDP Україна. URL: http://www.ua.undp.
org/content/ukraine/uk/home/library/environment_energy/green_agenda_ukraine_2030_leaflet.html (дата звернення - 20.06.2022).

8. «Зелені» інвестиції у сталому розвитку: світовий досвід та український контекст. Центр Разумкова. КИЇВ-2019. 316 с.

9. Ідеологія «зеленого» зростання в системі національної економіки (теорія, інституційний базис, інструменти): колект. монографія / Одеса: Грінь Д.С., 2014. 379 с.

10. Маковоз О.С., Передерій Т.С. Розділ – Зелена економіка як запорука сталого розвитку. Європейський вектор модернізації економіки: креативність, прозорість та сталий розвиток: монографія / За заг. ред. Л. Л. Калініченко. Х.: ФОП Панов А. М., 2018. С. 159-168.

11. Марченко О.І., Мамалига В.О. Зелена економіка: теоретичні аспекти. Східна Європа: економіка бізнес та управління. 2019. No 6(23). С. 535–541.

12. Мірошниченко В.В., Тьорло В.О. Проблеми становлення «зеленої» економіки в Україні. Наукові записки НаУКМА. Економічні науки. 2018. No 1(3). С. 83–88.

13. «На зустріч Зелений економіці». Доповідь ЮНЕП, 2011 р.

14. Орловська Ю.В., Дригола К.В., Балтакса Д.Г. Теоретичний бекграунд зеленої економіки в рамках світової парадигми сталого розвитку. Економічний простір. 2020. № 160. С. 23–27. DOI: https://doi.org/ 10.32782/2224-6282/160-4 (дата звернення - 20.06.2022)

15. Орловська Ю. В., Квактун О. О., Кахович О. О., Дригола К. В. Державне управління зеленими інвестиціями як фактор сталого розвитку регіонів. Інвестиції: практика та досвід. № 16. 2021. С. 70-76

16. Основні засади впровадження моделі «зеленої» економіки в Україні: навч. посіб. / Т.П. Галушкіна, Л.А. Мусіна, В.Г. Потапенко та ін.; за наук. ред. Т.П. Галушкіної. К.: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2017. 154 с. (Бібліотека екологічних знань)

17. Офіційний сайт Запорізької міської ради. URL: https://zp.gov.ua/uk (дата звернення 27.07.22)

18. Офіційний сайт Міністерства статистики України. URL: https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ2_u.htm (дата звернення: 15.07.2022)

19. Перспективи розвитку відновлювальної енергетики в Україні до 2030 року. URL: http://ive.org.ua/wp-content/uploads/2012/06/ %D0%9A%D1%83% D0%B4%D1%80%D1%8F-22.04.2012-FINAL.pdf (дата звернення 20.07.2022).

20. Потапенко В.Г. Стратегічні пріоритети безпечного розвитку України на засадах «зеленої економіки» : монографія / за наук. ред. д.е.н., проф. Є.В. Хлобистова. Київ : НІСД, 2012. 360 с.

21. Принципи зеленої післявоєнної відбудови України екодії. URL: https://ecoaction.org.ua/zelena-vidbudova-ua.html (дата звернення: 19.09.2022).

22. Проект Екологічного порядку денного (Екоадженди) для Запоріжжя. URL: https://incentre.zp.ua/proekt-ekologichnogo-poryadku-dennogo-ekoadzhendi-dlya-zaporizhzhya/ (дата звернення: 19.09.2022).

23. Рибіна Л.О., Адаменко А.П. Розвиток «зеленого» інвестування в Україні. Інфраструктура ринку. Одеса: Причорноморський науково-дослідний інститут економіки та інновацій, 2020. Вип. 42.

24. Сич К. О., Бугайчук В. В., Грабчук І.Ф. Тенденції та перспективи розвитку зеленої економіки в Україні. Економіка та суспільство. Випуск № 30. 2021. URL: https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/648/623 (дата звернення: 19.09.2022).

25. Указ Президента України «Про Цілі сталого розвитку України на період до 2030 року» від 30.09.2019 №722/2019.

26. Цілі сталого розвитку Україна 2020. URL: http:/ /www.ukrstat.gov.ua/csr_prezent/ukr/st_rozv/publ/ SDGs%20Ukraine%202020%20Monitoring_12.2020ukr.pdf (дата звернення 27.07.22).

27. European Commission. EUROPE 2020. A strategy for smart, sustainable and inclusive growth /COM (2010) 2020 Brussels, 3.3.2010. 37 p

28. Georgeson L., Maslin M., Poessinouw M. The global green economy: a review of concepts, definitions, measurement methodologies and their interactions. – Gegraphy and Environment, Vol. 4, Issue 1, 2017. URL: https://rgs-ibg.onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1002/geo2.36 (дата звернення - 20.06.2022).

29. Green economy. – European Environmental Agency. URL: https://www.eea.europa.eu/themes/ economy/intro (дата звернення - 20.06.2022).

30. Kennet M. The Green economics reader. Green Economics Institute / M.Kennet 2012. 318 p.

31. Sustainable Development Report. Ukraine. URL: https://dashboards.sdgindex.org/profiles/ukraine (дата звернення 27.07.22).